

PROGRAM FINANȚAT DE
UNIUNEA EUROPEANĂ

Gelu Duminică

Marian Preda

ACCESUL ROMILOR PE PIAȚA MUNCII

ECA - EDITURA CĂRȚII DE AGRIBUSINESS
BUCUREȘTI, 2003

Gelu Duminică

Marian Preda

**ACCESUL ROMILOR PE
PIAȚA MUNCII**

ECA - EDITURA CĂRȚII DE AGRIBUSINESS

BUCUREȘTI, 2003

Această publicație a fost finanțată de către Uniunea Europeană prin Programul PHARE RO 0004.02.02, proiect „Facilitarea accesului romilor pe piața muncii” FISR/167.

Acest proiect a fost implementat de către Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, în parteneriat cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Publicație realizată cu sprijinul Centrului European de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române.

Toate drepturile sunt rezervate Agenției de Dezvoltare Comunitară „Împreună”.

Delegația Uniunii Europene nu își asumă răspunderea pentru toate informațiile din această publicație.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

Petronel Dobrică, director CESPE – Academia Română

Proiect „Facilitarea accesului romilor pe piața muncii” - *prezentare generală*

Introducere - *Romii din România, situație generală*

CAPITOLUL I. - **Caracteristici ale forței de muncă roma (ocupații, calificări, meserii, nivel de instrucție școlară)**

CAPITOLUL II. - **Prezența romilor pe piața muncii. Forme ale excluziunii romilor pe piața muncii**

CAPITOLUL III. - **Politici privind accesul romilor pe piața muncii**

- Reglementări naționale/internaționale (strategii, programe de finanțare, recomandări ale UE, CE etc.)
- Analiza politicilor existente pe plan național cu privire la accesul (romilor) pe piața muncii. (Legea nr. 76/2002, Legea nr. 416/2001, HG nr. 430/2001, HG nr. 829/2002, Reglementări internaționale)

CAPITOLUL IV. - **Practici pozitive**

CAPITOLUL V. - **Concluzii și recomandări**

BIBLIOGRAFIE

ACCESUL ROMILOR PE PIAȚA MUNCII

CUVÂNT ÎNAINTE

Situația romilor din România constituie, fără îndoială, o problemă de mare actualitate. Ea preocupă deopotrivă lumea științifică și mediile politice, românești și europene.

Îmbunătățirea situației romilor nu constituie o simplă provocare. Dată fiind ponderea acestei minorități etnice, problemele sale sunt în aceeași măsură probleme ale majorității.

Nu este deloc surprinzător că, după 1990, o serie de autori au abordat cu insistență subiecte referitoare la situația romilor. Începutul aparține profesorilor Cătălin și Elena Zamfir (coordonatori), cu o lucrare premiată în anul 1993 de către Academia Română, „Țigani între ignorare și îngrijorare”. După un deceniu se poate constata existența unei bibliografii relativ bogate pe această temă.

În același timp, problema îmbunătățirii situației romilor a devenit un punct pe agenda de lucru a oamenilor politici. Actualul program de guvernare cuprinde un capitol special destinat îmbunătățirii situației romilor, dezvoltat în *Strategia națională de îmbunătățire a situației romilor*. Facilitarea participării active a comunităților de romi la viața economică, socială, culturală și politică constituie una dintre prioritățile programului de aderare a României la Uniunea Europeană.

Prin dimensiunea numerică (535.000 de persoane, conform datelor recensământului din 2002 sau aproximativ 1.500.000 de persoane, conform estimărilor realizate în cercetări pe eșantioane reprezentative la nivel

național), comunitatea roma este, alături de cea maghiară, una dintre cele mai importante minorități din România.

Desigur că într-un stat care funcționează pe principiile democrației, numărul membrilor unui grup etnic este lipsit de importanță dacă ne raportăm la dreptul de a-și conserva valorile și identitatea. Din acest punct de vedere, minoritățile etnice beneficiază de aceleași drepturi și trebuie să își asume aceleași obligații.

În același timp, nu putem ignora faptul că dimensiunea numerică a unei minorități etnice condiționează nu doar mecanismele de conservare a identității, ci și relațiile cu majoritatea și cu celelalte minorități. Percepția socială asupra minorităților etnice este construită în funcție de maniera în care membrii unei minorități etnice oarecare participă la funcționarea societății, de tipul de relații pe care le întrețin cu ceilalți. Evident că în construirea acestei percepții intervin frecvent prejudecăți și stereotipuri. Rostul analizei științifice este tocmai acela de a defini clar o anumită realitate și de a propune soluții pentru rezolvarea problemelor identificate. Este ceea ce realizează, cu rigurozitate și relevanță științifică, autorii lucrării de față.

Analizele științifice definesc populația de romi ca o populație cu risc ridicat de sărăcie și excluziune socială. Această situație este generată de o serie de factori, dintre care lipsa identității legale și nivelul scăzut de școlaritate ni se par esențiali. Lipsa documentelor de identitate are drept consecință imediată imposibilitatea exercitării drepturilor cetățenești. În același timp determină, alături de alți factori, imposibilitatea frecventării școlii. Deficitul de educație are drept consecințe imediate blocarea accesului la calificarea în alte meserii decât cele tradiționale și o slabă participare la activități economice legale. În mod firesc, veniturile

famiilor de romi sunt foarte mici. Adjuvante ale acestor consecințe sunt condițiile precare de locuire, accesul scăzut la îngrijirea medicală, nivel ridicat al mortalității etc.

Soluțiile pentru îmbunătățirea situației romilor trebuie gândite în funcție de aceste probleme esențiale. Problema sărăciei a căpătat, în cazul populației de romi, dimensiuni deosebite, efect al particularităților care caracterizează această minoritate etnică.

Pentru rezolvarea acestei probleme, colaborarea dintre cercetarea științifică și voința politică este în mod evident necesară. În același timp, organizațiile civice ale romilor trebuie să-și asume misiunea de a contribui la promovarea intereselor minorității pe care o reprezintă.

Focalizată pe ideea facilitării accesului pe piața muncii, lucrarea realizată de dr. Marian Preda și Gelu Duminică propune tocmai un asemenea model.

Dr. Petronel Dobrică

**PROIECT «FACILITAREA ACCESULUI ROMILOR PE PIATA
MUNCII» FISR/167**

Finanțator: Uniunea Europeană prin fondul «Dezvoltarea Societății Civile
– Componenta 4 Roma»

Bugetul proiectului: 46,306 Euro din care 41,306 Euro reprezintă
contribuția Uniunii Europene.

Scopul proiectului:

Support pentru integrarea pe piața muncii a etnicilor romi, prin abordarea
coerentă a măsurilor prevăzute în HG nr. 430/2001 – *Strategia de
îmbunătățire a situației romilor, capitolul Securitate socială.*

Obiective:

- 1. Inventarierea acțiunilor/politicilor existente în România, cu privire la gradul de ocupare a romilor, inclusive pe piața competitivă, pe o perioadă de 3 luni, care să identifice breslele profesionale în care romii pot fi incluși, ocupați.**
- 2. Dezvoltarea unui plan de acțiune pentru comunitățile de romi de dezvoltare comunitară, prin calificarea/atestarea persoanelor aparținând etniei roma în meserii care facilitează accesul pe piața muncii pe o perioadă de 5 luni.**

Obiective specifice:

- *Campanie de informare asupra potențialului comunităților de romi de a aborda piața muncii.*
- *Programe de instruire intensivă și eliberare de diplome de calificare pentru romii cu ocupații tradiționale.*
- *Formare în meserii căutate pe piața competitivă, pentru tinerii romi fără ocupație (inclusiv femei).*

3. Elaborarea unui raport de evaluare/recomandări privind politicile și programele de facilitare a accesului romilor pe piața muncii, pe o perioadă de 2 luni.

Realizarea unui studiu privind meseriile, calificările și nevoile comunităților de romi, cu accent pe ocuparea în muncă a romilor din 5 comunități țintă cu șomaj ridicat: București (zona Apărătorii Patriei), Cluj (cartier IRIS), Craiova (cartier Romanești și Făcăi), Galați (micro 39, micro 40), Iași (cartier Bularca), pentru a fundamenta obiectivele 1 și 2.

Grupul țintă :

- 250 tineri șomeri/persoane în căutarea unui loc de muncă și femei, din 5 localități din România (București, Cluj, Craiova, Galați, Iași).
- Agențiile Județene pentru Ocuparea Forței de Muncă din 4 județe din România: Cluj, Craiova, Galați, Iași și al municipiului București.
- 5 organizații neguvernamentale, locale, aproximativ 25 persoane.

Activitățile principale:

1. Campanie de pregătire și promovare a proiectului;
2. Inventarierea, acțiunilor/politicilor existente în România, cu privire la gradul de ocupare a romilor;
3. Dezvoltarea unui plan de acțiune referitor la calificarea romilor în diverse meserii;
4. Aplicarea modelelor de ocupare a romilor în proiecte care să corespundă calificărilor obținute;
5. Monitorizare și evaluare;
6. Raportare narativă și financiară;
7. Editare.

METODA DE IMPLEMENTARE:

Etapa 1: Prevede informarea asupra nevoii reale pe care fiecare comunitate țintă o are în domeniul ocupării profesionale. În acest sens, organizațiile rome partenere au avut o serie de întâlniri cu membrii comunităților locale pentru a identifica nevoile, dar și pentru a selecta persoanele care vor fi beneficiarii direcți ai proiectului.

În același timp, Agenția „Împreună” și partenerii au lucrat la identificarea și inventarierea politicilor sociale care pot veni în sprijinul măsurilor prevăzute de HG nr. 430/2001, în sensul facilitării accesului romilor pe piața muncii.

Activități:

- Elaborarea ghidului de interviu de către un sociolog angrenat în echipa de implementare.
- Campanie de culegere a datelor privind potențialul membrilor comunităților de romi, în domeniul accesului pe piața muncii – baze de date.
- Informare/analiza pieții muncii pentru identificarea meseriilor solicitate.
- Selecția beneficiarilor; stabilirea criteriilor.

Etapa 2: În conformitate cu atribuțiile ANOFM și în spiritul măsurilor prevăzute de HG nr. 430/2001 și al **acordului de colaborare** semnat cu Agenția Împreună, Agențiile **Județene** de Ocupare Profesională din cele 5 localități incluse în proiect au inițiat cursuri de calificare pentru persoanele selectate în etapa 1, în meserii care sunt cerute pe piața muncii, la ora la care se va desfășura cursul. Activitatea s-a desfășurat prin intermediul unor formatori profesionali selectați în conformitate cu cerințele Uniunii Europene și în urma unor recomandări primite din partea ANOFM.

Activități:

- Încheierea unui protocol de colaborare cu ANOFM;
- Selectarea formatorilor profesionali;
- Înscrierea în cursurile de formare profesională;
- Derularea cursurilor de formare profesională.

Etapa 3: Realizarea unui studiu privind meseriile, calificările și nevoile privind ocuparea în muncă a romilor din comunitățile de romi cu șomaj ridicat pentru a fundamenta etapele 1 și 2 și pentru a oferi o metodă de lucru viabilă.

Studiul va cuprinde o analiză a situației existente în comunitățile de romi cu privire la accesul pe piața muncii, cu studii de caz pe cele 5 locații ale proiectului de față și va propune, bazându-se pe rezultatele acestui proiect, o serie de metode și practici în vederea multiplicării experienței realizate.

PARTENERII ȘI ROLUL LOR:

În faza de concepere a proiectului, **Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”** a participat la definirea clară a elementelor cheie ale proiectului, analiza situației încă din fazele preliminare, comunicarea

între toate fazele implicate și identificarea modalităților de măsurare a succesului proiectului, analiza obiectivelor, identificarea principalelor elemente ale matricei proiectului, formularea indicatorilor, mijloacelor de identificare și evaluarea resurselor etc.

În etapa de implementare a proiectului, Agenția a avut următoarele atribuții :

- coordonator principal (național) al proiectului;
- coordonator al proiectului (local) în București;
- evaluator/monitor/facilitator;
- lobby-ist;
- analizează datele din teren;
- inventariază politicile existente în România (acces pe piața muncii);
- împreună cu ANOFM, selectează meseriile solicitate de piața muncii.

ANOFM (Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă) are următoarele atribuții:

- are inițiativă și hotărăște, cu respectarea legii, problemele legate de ocuparea /formarea/ reconversia profesională;
- aprobă studii, prognoze orientative și programe de formare profesională;
- monitorizează integral toate problemele legate de atestarea și formarea profesională.

În cadrul acestui proiect, ANOFM vine în întâmpinarea măsurilor prevăzute de HG nr. 430/2001 și pune la dispoziție informațiile privitoare la accesul romilor pe piața muncii din anii precedenți, oferă puntea de legătură între echipa proiectului și structurile teritoriale (AJOFM), pune la dispoziție sălile pentru cele 5 întâlniri din Cluj, Iași, București, Galați, Craiova și, cel mai important lucru, califică beneficiarii direcți în meseriile cerute. Pe lângă acestea, principalul rol pe care ANOFM îl are este la nivelul schimbărilor politicilor, fiind singura structură care poate propune, susține și implementa măsuri care vin în sprijinul îmbunătățirii accesului romilor pe piața muncii.

ORGANIZAȚIILE PARTENERE ROME au ca atribuții:

- coordonează proiectul pe plan local;
- monitorizează acțiunile care au loc pe plan local;
- își construiesc echipa de lucru la nivel local;
- contribuie financiar și în natură pentru îndeplinirea scopurilor prevăzute în proiectul de față;
- selectează beneficiarii;
- oferă persoanele resursă la nivel local.

REZULTATE:

Din punct de vedere cantitativ:

- Facilitarea accesului a 220 membri de etnie roma pe piața muncii prin eliberarea unor atestate, prin (re)calificări în meserii cerute pe piața muncii.
- Înscrierea în evidențele ANOFM a 170 de persoane de etnie romă ca persoane în căutarea unui loc de muncă.
- Cooptarea a 45 de persoane de etnie romă în programele de reconversie profesională derulate de către ANOFM prin structurile sale teritoriale din locațiile cuprinse în proiect, utilizându-se fondurile de șomaj.
- Preluarea de către ANOFM a unui model de bună practică derulat de către Agenția „Împreună”, privind facilitarea accesului romilor pe piața muncii, prin organizarea la nivel național a “Bursei locurilor de muncă pentru persoanele de etnie romă”.
- Stimularea cooperării în plan local a minim 50 de persoane (reprezentanții autorităților locale - BJR, AJOFM, primării - și reprezentanții romilor);
- Angajarea unui număr de 121 de persoane de etnie romă, beneficiare ale cursurilor de formare din Galați, pe perioada nedeterminată (până pe 10.09.2003).
- Dezvoltarea capacităților manageriale ale reprezentanților comunităților roma (organizațiile partenere), aproximativ 20 de persoane.

Din punct de vedere calitativ:

- Inventarierea politicilor și programelor existente/derulate în sensul îmbunătățirii accesului romilor pe piața muncii.
- Stabilirea/cunoașterea/analiza factorilor care împiedică accesul romilor pe piața muncii.
- Propunerea unui plan de acțiune/măsuri active în sensul facilitării accesului romilor pe piața muncii.
- Sensibilizarea ANOFM în problematica **ocupării** profesionale pentru etnicii romi.
- Crearea unui parteneriat solid, activ și echitabil între societatea civilă roma și structurile ANOFM.
- Realizarea proiectului “Centru de Incluziune Profesională pentru Romi”, depus spre finanțare, ca o continuare a proiectului de față.
- Transferarea abilităților și cunoștințelor privind identificarea problemelor către factorii interesați în rezolvarea acestora (ONG-uri roma, AJOFM etc.).

METODOLOGIA CERCETĂRII:

Obiectivele studiului:

1. Evaluarea gradului de ocupare și a accesului pe piața muncii a romilor din 4 județe (Cluj, Craiova, Galați și Iași) și din municipiul București;

Ipoteze:

1. Nivelul de ocupare a populației roma este mai mic decât al populației majoritare în general;
2. Accesul populației roma la serviciile de ocupare este dificil atât din cauze instituționale cât și din cauza particularităților socio-economice ale grupului etnic (lipsa actelor de identitate, lipsa unor venituri decente, lipsa locuinței permanente etc.);
3. Evaluarea nivelului de ocupare și a accesului pe piața muncii a romilor din România.

Metodologie:

Metoda de cercetare: cercetare calitativă, ancheta pe bază de ghid de interviu.

Populația investigată: populația de romi din București, Cluj, Craiova, Galați și Iași.

Selecția subiecților: principiul “bulgărelui de zăpadă”, pornind de la cazuri identificate în comunitățile de romi (semnalate de autorități și/sau de către vecini, cunoscuți) și continuând cu cazurile semnalate de aceștia).

Număr de subiecți: 600 de persoane.

S-a realizat o cartografiere a localităților, ținând cont de densitatea populației de romi.

- În colectarea datelor s-a pornit de la persoane de etnie romă aflate în evidențele ANOFM, care au “recomandat” și alte persoane rome aflate în căutarea unui loc de muncă.

Instrumentul de cercetare:

Instrumentul de cercetare este *Ghidul de interviu*, care conține și INFORMAȚII CANTITATIVE. Datele culese fac referire atât la ocuparea profesională a subiectului cât și la alte situații/probleme (venit, nivel de instrucție, dorința de migrare etc. (vezi *Anexa Chestionar*).

INTRODUCERE

Romii din România – situație generală

Populația de romi din România este un subiect ajuns “la modă” abia după 1989. Numărul cetățenilor români de etnie romă este, însă, datorită recensămintelor, studiilor serioase sau estimărilor de tot felul, unul care variază uneori și de 6 ori între limitele extreme.

Recensământul din ianuarie 1992 înregistra 409.723 de cetățeni români care s-au autoidentificat ca fiind romi/ țigani; organizațiile de romi au vehiculat estimări ale etniei de 2.500.000 și chiar 3.000.000 de persoane, dar nici una din aceste cifre nu a fost justificată printr-o metodologie de calcul serioasă, ci au fost estimări subiective ale unor lideri preluate în diverse publicații.

În 1992, prin coroborarea mai multor metode, a fost realizată o cercetare asupra condițiilor social-economice de viață ale populației de romi iar dimensiunile acesteia au fost estimate la aproximativ 1 milion de persoane (E. Zamfir, C. Zamfir, coord., 1993, pp.59-64).

Cercetarea realizată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții, în 1988, estimează numărul romilor din România la 1.515.000, adică 6,9% din totalul populației. Aceasta ar însemna că, dacă s-ar declara toți ca aparținând etniei, romii ar fi puțin mai numeroși decât maghiarii declarați la ultimul recensământ în România. Totuși, la recensământul din 2002, numărul romilor declarați a fost doar de 535.000, mai mulți decât în 1992 dar mult mai puțini decât în realitate sau de cât se declară în sondajele de opinie serioase. Considerăm drept acceptabilă cifra de 1,5 milioane de

romi, atât cât au rezultat în ultima dintre cercetările realizate pe eșantion reprezentativ la nivel național.

* Romii: o populație cu risc ridicat de sărăcie și excluziune socială.

Este specific populației de romi faptul că sărăcia, care ia adesea forme severe și extinse, este dublată de situații accentuate de marginalizare și excluziune socială. O parte importantă a populației de romi este prinsă în capcana unui deficit de resurse/bunuri personale și familiale: lipsa severă de venituri, condiții de locuire adesea mizere, lipsa de educație, de calificare, angajare predominantă în activități economice din zona gri/subterană, lipsa actelor de identitate. Datorită acestei poziții marginale accentuată de percepția publică a unei rate aparent mai ridicate de criminalitate, romii sunt frecvent obiectul sancțiunilor sociale și, nu de puține ori, al diferitelor forme de discriminare. La acestea se adaugă o imagine publică cel mai adesea negativă.

Specificul excluziunii sociale la populația de romi constă în special în existența unor surse de excluziune care la restul populației nu există sau sunt întâlnite extrem de rar, precum lipsa unei identități legale sau situație locativă ilegală.

Iată câteva caracteristici generale ale populației de romi din România :

- Lipsa identității legale, cu efectul excluderii de la orice drepturi cetățenești, afectează un număr important de romi (*aproximativ 57 de mii de romi nu au nici un act de identitate, ei reprezentând 3,1% din totalul populației de romi. Dintre cei aproximativ 475.000 de copii romi de 0-13 ani, 4,8%, deci 22.800, nu au nici un act de identitate.*) Aceștia sunt excluși complet de la toate celelalte drepturi derivate din statutul de cetățean: asistență socială, asigurări sociale, drept de participare politică,

angajare într-un loc de muncă legal. Datele sugerează că populația tânără de romi este afectată semnificativ mai mult decât populația adultă și vârstnică de lipsa de identitate legală.

- Deficitul sever de educație, manifestat la nivel funcțional prin gradul ridicat de analfabetism, pare a fi fost de asemenea foarte grav. *(Doar 20% dintre copiii de romi de vârstă corespunzătoare sunt înscriși la grădiniță. Situația frecventării ciclurilor de învățământ superioare este și mai gravă: dacă un sfert dintre romi nu au făcut nici o clasă și aproape jumătate dintre ei au făcut maxim 4 clase, doar 5% au terminat liceul și doar 0,2% au făcut o facultate).* Semnificativ este că generațiile care erau la vârsta școlară, în perioada 1950-1970, prezintă un nivel mai ridicat de școlaritate decât generația de vârstă școlară din perioada 1980-2000 (ICCV, 1998). Costul participării școlare este, pentru o largă parte a populației de romi, excesiv de mare în raport cu șansele reale de a finaliza, chiar la nivel primar, studiile și de a obține, prin aceasta, acces pe piața muncii. Unele date sugerează că în cadrul populației de romi, datorită unor modele tradiționale care susțin căsătoria la o vârstă foarte mică, există o presiune a comunității, exercitată în special asupra fetelor, pentru a abandona școala înainte de finalizarea ciclului școlar obligatoriu.

- Există o lipsă acută de calificare profesională în meserii moderne, care asigură accesul pe piața legală a muncii. Meseriile tradiționale ale romilor sunt din ce în ce mai puțin solicitate în economia modernă, segmentul populației adulte cu calificare este redus. Marea majoritate a romilor nu are nici o calificare, fapt care îi marginalizează pe piața muncii. Tânăra generație, datorită efectelor negative ale ultimelor decenii, prezintă un deficit și mai mare de calificare comparativ cu generația adultă/vârstnică.

- Participarea romilor în activitățile economice legale este limitată. Un segment scăzut al populației de romi este încadrat în forme legale de activități economice, substanțial mai redus decât al generației adulte din perioada 1950-1970. Sunt multe persoane care nu au avut deloc experiența unei activități economice recunoscute legal, sau au avut o istorie de participare pe piața muncii limitată, întreruptă de lungi perioade de șomaj. Activitățile informale producătoare de resurse, caracteristice pentru o mare parte a populației de romi sunt indirect surse ale sărăciei și excluziunii sociale: ele produc mai degrabă o supraviețuire precară.
- Mulți romi nu au venituri permanente sau au venituri permanente foarte mici. Frecvența mare a veniturilor nepermanente este o particularitate a situației romilor: 53,4% dintre gospodăriile au declarat venituri nepermanente în bugetul lor din ultima lună, în 1998. Mai mult, între 1992 și 1998 veniturile permanente au înregistrat o tendință de scădere a contribuției lor la bugetul gospodăriilor, ceea ce echivalează cu creșterea instabilității veniturilor romilor (Studiul ICCV, 1998).
- În mod special, este dramatică situația populației de romi din mediul rural. Datorită unor rațiuni istorice, cuplate cu ignorarea completă a problemei după 1989, o mare parte din populația de romi din mediul rural nu deține pământ (sursa de supraviețuire a multor locuitori de la sate); multe familii nu dețin nici proprietatea asupra unor terenuri pentru locuință.
- Un procent semnificativ (23,2 %) dintre femeile rome între 15 și 44 de ani invocă necunoașterea metodelor contraceptive. *“Lipsa banilor”* ca motiv pentru neutilizarea contracepției este însă mult mai frecventă: 15,8 % față de 0,5 % (în eșantionul național, în acest procent intră, pe lângă dificultățile legate de costul contraceptivelor, și cele determinate de

disponibilitatea scăzută a acestora în comerț, precum și de accesibilitatea redusă a serviciilor de planificare familială) (ICCV, 1998).

- *Numărul de copii născuți de-a lungul vieții de către femeile roma este în scădere.* Pentru populația feminină roma de vârstă fertilă (15-44 ani), numărul mediu de copii născuți de-a lungul vieții, înregistrat la recensământul din 1992, a fost de 2,35 copii la o femeie. În ancheta din 1998, pentru același grup de vârstă, se înregistrează un număr mediu de 1,93 copii/femeie născuți de-a lungul vieții (respectiv 2,08 copii/femeie, dacă luăm în considerare numai femeile din gospodăriile în care respondenții s-au autoidentificat ca fiind romi)¹.

- Accesul la îngrijirea medicală a scăzut dramatic odată cu introducerea sistemului de asigurări sociale. Creșterea costurilor colaterale ale îngrijirii medicale, îndeosebi a costului medicamentelor, a limitat și mai mult accesul la serviciile medicale. În mod special, accesul la serviciile legate de asigurarea sănătății reproducerii are consecințe grave. Accesul limitat la mijloacele moderne de planificare familială are un dublu efect negativ. Pe de o parte, incidența nașterilor nedorite este foarte mare la populația de romi, fapt care duce la o rată ridicată a fertilității nedorite, sursă a adâncirii sărăciei. Pe de altă parte, incidența recurgerii la avorturi, inclusiv la avorturi empirice, este de asemenea ridicată. Lipsa de supraveghere medicală, lipsa de informare și de experiență conduc la o mortalitate maternă și una infantilă în mod special ridicate în rândul romilor.

- Situația locuirii pentru un segment important al populației de romi este foarte gravă: condițiile de locuit sunt foarte proaste, destul de frecvent

---

¹ Ionica Berevoiescu, în C. Zamfir, M. Preda, coordonatori, *Romii în România*, Editura Expert, București, 2002.

locuințele sunt improvizate și/ sau ilegale, unora le lipsește complet locuința personală, vagabondând sau locuind cu chirie. Doar 61% dintre romi locuiesc în locuințe pe care le au în proprietate legală. 16,5% dintre romi locuiesc «cu chirie» fapt care, *în România, în prezent, constituie în general un dezavantaj* (datorită prețului chiriei și a lipsei de siguranță privind păstrarea contractului pe termen mediu și lung). O situație și mai gravă o întâlnim la cei 21% dintre romi care locuiesc într-o casă pentru care nu au acte de proprietate, casă construită sau (în cazuri mai rare) ocupată ilegal (studiul ICCV, 1998).

CAPITOLUL I.

Caracteristici ale forței de muncă roma (ocupații, calificări, meserii, nivel de instrucție școlară)

Opiniile asupra cauzelor care au determinat situația socio-economică precară existentă în comunitățile de romi diferă uneori; unii specialiști, în special cei angrenați în mișcarea de emancipare a romilor² consideră excluziunea romilor/discriminarea ca fiind un factor cauzal a situației existente, alții³ pun realitatea existentă și pe seama (auto)marginalizării și a sistemului social.

În anii tranziției prejudecățile populației majoritare față de romi au fost numeroase dar ele sunt diminuate pe zi ce trece. Legat de prezența romilor pe piața muncii, deși unii încă aprobă sau aplică un tratament diferențiat față de aceștia (în special cei cu un nivel scăzut de instruire și cei vârstnici), se poate aprecia că în societatea românească crește toleranța etnică și scade discriminarea în ceea ce privește populația de romi⁴. Cu toate acestea, este de domeniul evidenței faptul că, la fel ca pentru cetățenii săraci de alte etnii, lipsa de acces a romilor pe piața muncii este principala cauza a stării sociale a etniei. Pentru a argumenta această idee, ne vom ajuta de datele pe care diferite studii le pun în evidență.

---

² N. Gheorghe, V. Burtea

³ C. Zamfir, M. Preda

⁴ C. Zamfir, M. Preda, coordonatori, *Romii în România*, Editura Expert, București, 2002.

Calificările/ meseriile romilor

Dintre cei 409.723 romi recenzați în 1992, marea majoritate nu are nici o calificare (aprox. 79,4%), mai mult de jumătate nu are un loc de muncă (aprox. 45,2%)⁵. Persoanele calificate în profesii tradiționale reprezintă aprox. 3,9%, persoanele calificate în profesii moderne reprezintă 16,1%, numărul romilor salariați, îl reprezintă aprox. 22,1%, patroni 0,8%, afacerile pe cont propriu 16,9%.

În ultimii ani, au fost realizate mai multe studii despre problematica complexă a romilor, însă cele mai multe idei proliferate de către autori converg spre ideea că sărăcia existența în comunitățile de romi derivă, în principal, din slaba participare economică a acestora.

În lucrarea „*Romii pe piața muncii*”⁶, în urma unei analize amănunțite asupra factorilor care au influențat caracteristicile romilor de pe piața muncii, autorii consideră că *meseriile moderne ale romilor* au fost dobândite prin sistemul formal de învățământ și instruire sau la locul de muncă. Faptul că meseriile moderne (construcții - zidar, zugrav, ferar-betonist, lăcătuș mecanic, mecanic auto, sudor, șofer, croitor etc.) sunt mai frecvente în mediul urban decât în cel rural se explică prin adaptarea populației roma la specificul economic al acestuia și prin faptul că este puțin mai educată, prin parcurgerea mai multor trepte în sistemul formal de învățământ.

Meseriile tradiționale sunt acele îndeletniciri pe care romii le-au avut de-a lungul timpului, fiindu-le specifice. În cele mai multe cazuri, meseriile sunt strâns legate de neamurile de romi din care fac parte cei

---

⁵ *Indicatori privind comunitățile de romi din România*, publicație realizată în cadrul programului PHARE RO 9803.01, de către ICCV, București, Editura Expert 2002.

⁶ Autori Sorin Cace, Ana Maria Preoteasa, document în lucru.

care le practică. Caracteristica lor principală este aceea că nu implică un cadru formal de pregătire, ci se transmite din generație în generație. Ponderea cea mai mare în cadrul acestor meserii o au lăutarii, căldărarii, ferarii, cărămidarii și spoitorii. Meseriile tradiționale apar cu precădere în rural. Romii din rural care practică meseriile tradiționale sunt ceanari, muzicanți și rudari, iar cei din urban sunt spoitori, argintari și lăutari. Alte două meserii sunt prezente atât în rural, cât și în urban: cărămidăritul și lăutăria.

Agricultorii reprezintă acele persoane care lucrează pământul. Trebuie avut în vedere faptul că practicarea acestei meserii și ocupația în sine nu presupune o calificare prealabilă sistematică. Totuși, doar o mică parte dintre romi au pământ propriu și de aceea ei nu sunt agricultori în sensul comun al cuvântului, puțini având experiența integrală a lucrării pământului. Ei sunt mai degrabă muncitori agricoli, participând la executarea anumitor activități care presupun un volum mare de muncă. Curios, însă, este faptul că noua legislație a muncii prevede calificarea personalului angrenat în activități agricole.

Zilierii sunt întâlniți în agricultură și în construcții.

Conform datelor ICCV, 34 % dintre romi nu au nici o calificare, (14%) sunt agricultori și 5% sunt zilieri. Calificările moderne se întâlnesc doar în 37% din cazuri iar cele tradiționale la 10 % dintre romi. Deși între mediile de rezidență nu sunt diferențe majore în privința nivelului de calificare a romilor, situația pe sexe este sensibil diferențiată: bărbații romi sunt calificați într-o proporție mai mare decât femeile, ponderea femeilor fără meserie (37%) fiind semnificativ mai mare decât a bărbaților (15%).

Atitudinea față de educația formală, o anumită izolare a unor comunități de romi și gradul mai redus de acceptare a valorilor moderne în

astfel de comunități tradiționale au determinat o atitudine de respingere a multor meserii moderne chiar și în rândul generațiilor tinere de romi. Deși meseriile tradiționale sunt mai puțin prezente la generațiile tinere decât la cele adulte, ele continuă să fie suprareprezentate la tinerii romi comparativ cu restul de tineri (situația fiind caracteristică mai ales la cei care locuiesc în comunități compacte de romi). Evident, acest fapt este datorat în bună măsură atitudinii față de educația formală.

Școala -primul pas spre includerea sau excluderea de pe piața muncii.

În anul 1998, *aproximativ o treime din populația de romi era reprezentată de copii (0-14 ani), ponderea vârstnicilor era de aproximativ 5%, iar vârsta medie a populației de romi a fost de aproximativ 24 de ani.* Pe fondul scăderii fertilității (în ciuda stereotipurilor care prezintă romii ca pe o populație cu o fertilitate constant ridicată), *ponderea copiilor în populația de romi este în scădere*, chiar dacă aceasta este ridicată, mult superioară ponderii copiilor în populația totală a României. **Numărul mai mare de copii la romi face ca resursele medii disponibile pentru a investi în formarea profesională a unui copil să fie mult mai mici decât pentru un copil de altă etnie din România.** Aceasta fără să ținem seama de rata sărăciei, mult mai mare la romi decât la restul populației.

În 1992, C. Zamfir și E. Zamfir constatau că doar 51% dintre copiii romi din țara noastră, având vârsta de 10 ani, frecventau regulat cursurile școlare. Alți 14% întrerupseseră școala, 16% o frecventau ”când și când”, iar 19% nici nu se înscrieseră vreodată la școală.

Situația era alarmantă, dar s-a considerat că introducerea condiției de a frecventa școala pentru obținerea alocației de stat pentru copii o va

ACCESUL ROMILOR PE PIAȚA MUNCII

rezolva în mare parte. După 6 ani, în urma cercetării din 1998, situația era puțin mai bună, așa cum rezultă și din tabelele următoare.

FRECVENTAREA ȘCOLII DE CĂTRE COPIII ROMI, ÎN 1998

Situația școlară		% dintre cei de vârstă școlară, 7-14 ani	
Este înscris la școală și o frecventează:	Zilnic sau aproape zilnic	63%	69%
	rar	4%	
	deloc	2%	
A întrerupt în clasă		7%	
Nu a fost înscris niciodată		16%	
Nu au răspuns la întrebare		8%	

Sursa: C. Zamfir, Preda M., coordonatori, *Romii în România*, 2002.

FRECVENTAREA ȘCOLII DE CĂTRE COPIII ROMI CU VÂRSTA DE 10 ANI, ÎN 1998

Situația școlară		% dintre cei de vârstă școlară, 7-14 ani	
Este înscris la școală și o frecventează:	Zilnic sau aproape zilnic	70%	79%
	rar	5%	
	deloc	4%	
A întrerupt în clasă		2%	
Nu a fost înscris niciodată		14%	
Nu au răspuns la întrebare		5%	

Sursa: C. Zamfir, Preda M., coordonatori, *Romii în România*, 2002.

Prin urmare, în 1998, existau încă 16% potențiali analfabeți printre copiii romi de vârstă școlară. Deși în schimbare, este evident că atitudinea multor romi față de educație este însă în continuare negativă. Atunci când nu este obligatorie, educația formală este în bună parte refuzată de ei, chiar dacă este gratuită precum grădinița, liceul, școlile vocaționale sau facultățile de stat. Observațiile frecvente de genul “nu-ți folosește la nimic” sau “nici eu n-am mers la școală și m-am descurcat” trebuie

combătute prin modele de carieră de succes ale celor care urmează o școală, mai ales acum, când programele de măsuri afirmative din domeniul educației furnizează astfel de exemple pentru tinerii romi.

Totuși, deocamdată, doar 20% dintre copii de romi de vârstă corespunzătoare sunt înscriși la grădiniță. Situația frecventării ciclurilor de învățământ superioare este și mai catastrofală: dacă un sfert dintre romi nu au urmat nici o clasă și aproape jumătate dintre ei au urmat maximum 4 clase, doar 5% au terminat liceul și doar 0,2% au urmat o facultate.

REZULTATELE CONCRETE ALE ACESTEI ATITUDINI ALE ROMILOR FAȚĂ DE ȘCOALĂ

Știu să citească	% dintre cei de peste 10 ani
Bine	61
Cu dificultate	16
Deloc	23

Sursa: C. Zamfir, Preda M., coordonatori, *Romii în România*, 2002.

Familiiile de romi se formează de obicei la vârste foarte mici ale partenerilor, ceea ce constituie o **piedică în calea frecventării școlii și finalizării ciclurilor de educație superioare (liceu, facultate etc.)**. Nivelul de pregătire mai redus îi plasează pe romi, în mod evident, în poziții mai proaste pe piața muncii. În acest context, *situația femeilor rome este și mai proastă decât a bărbaților*: 35% dintre femeile căsătorite și-au început viața în cuplu la mai puțin de 16 ani și 31% în perioada 17-18 ani. Rezultă că două treimi dintre femeile rome se căsătoresc legal sau nelegal până la 18 ani, neavând nici o șansă să dobândească pregătirea necesară unei profesii/slujbe moderne, adică liceu sau școala profesională.

CAPITOLUL II.

Prezența romilor pe piața muncii.

Excluziunea socială a populației de romi

Indicatori privind accesul romilor pe piața muncii

În ceea ce privește accesul romilor pe piața muncii, studiul realizat de Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române pune în evidență aspecte referitoare la scăderea continuă a nivelului de viață, marginalizarea economică și socială a romilor:

- ◆ În 1999, un număr de 23,4% dintre persoanele active, romi, erau salariaate. În 1998, numărul acestora a scăzut la 12,9%. A scăzut și numărul patronilor de la 0,8% în 1992, la 0,5% în 1998. Singura variabilă în creștere este cea a activităților pe cont propriu (zilieri) de la 22,1% în 1992, la 33,6 % în 1998.
- ◆ Gradul de ocupare a populației de romi din România este *mult mai mic* decât cel al populației la nivel național (47% față de 61,7 %). Din totalul populației **ocupate**, aproximativ 27,5% sunt salariați, procent reprezentat în proporție de 65% de către **bărbați**. Ponderea femeilor casnice este de peste 4 ori mai mare în rândul populației de romi decât în cea la nivel național și arată **slaba participare a femeii** pe piața muncii.
- ◆ Aproximativ 80% din salariații **necalificați** au ca nivel de **pregătire** maximum 8 clase terminate. Salariații **calificați** în cea mai mare parte a lor (57%) au minimum școală profesională, iar ceilalți 43 % au un nivel de instruire cuprins între 4 și 8 clase;

- ◆ Cei mai mulți dintre romii din România (71,7%) sunt lucrători pe cont propriu (zilieri); Proporția mare de zilieri în totalul populației indică faptul că romii se află într-o situație dificilă în ceea ce privește ocuparea și, implicit, procurarea veniturilor necesare asigurării traiului de zi cu zi.

Forme și surse de excluziune socială a romilor

Poate cele mai semnificative surse de excluziune socială pentru romi sunt cele prezentate în tabelul următor.

FACTORI CAUZATORI/PREDISPOZIȚIONALI AI EXCLUZIUNII SOCIALE LA ROMI

Factorul cauzator/predispozițional		% dintre:
Nu au nici un act de identitate		3,1% din totalul populației de romi
Nu au buletin deși au peste 14 ani (și au certificat de naștere)		5,7% dintre cei de peste 14 ani
Nu au mers la școală deloc		24,4% dintre cei de peste 10 ani (care nu mai merg deloc la școală)
Nu sunt căsătoriți legal		39,4% dintre cei căsătoriți
Nu au o slujbă	Nu au lucrat nici măcar ocazional în 1997 și 1998	52% dintre cei care au peste 14 ani, nu mai merg la școală și care au răspuns la întrebare (28% dintre ei nu au dat un răspuns la întrebare)
	Nu au lucrat cu carte de muncă în 1997 sau 1998	84% dintre cei care au peste 14 ani, nu mai merg la școală și care au răspuns la întrebare (28% dintre ei nu au dat un răspuns la întrebare)

Sursa: C. Zamfir, Preda M., coordonatori, *Romii în România*, 2002.

Sunt ușor de observat dimensiunile uriașe pe care aceste tipuri primare, fundamentale de excluziune le au la populația de romi. Practic, a vorbi despre sărăcie sau nivel de trai la indivizii care nu au situația actelor

rezolvată (nu au certificat de naștere și/sau buletin de identitate) este gratuit; aceștia sunt excluși complet de la toate celelalte drepturi derivate din statutul de cetățean: asistența socială, asigurări sociale, drept de participare politică, angajare într-un loc de muncă legal ocupat.

Totuși, pornind de la teoria privind excluziunea, putem împărți tipurile de excluziune la populația de romi pe cele 4 componente ale conceptului: sistemul democratic și legal, sistemul pieței muncii, sistemul statutului bunăstării și sistemul de relații interpersonale.

Specificul excluziunii sociale, la populația de romi din România, constă tocmai în existența unor surse de excluziune care, la restul populației României, și cu atât mai mult în străinătate, nu există (sau sunt întâlnite extrem de rar), precum lipsa actelor de identitate care determină un lanț de alte forme de excluziune. Occidentalii numesc absența subiecților de pe piața muncii “factor cauzator sau predispozițional” al excluziunii sociale, pentru că el determină reacții de excludere în lanț. La populația de romi din România există nu unul ci mai mulți factori cauzatori ai excluziunii sociale. Dacă analizăm natura lor constatăm că, exceptând prezența pe piața muncii care poate fi determinată de condițiile din comunitatea locală și din țară, factorii cauzatori au o determinare preponderent individuală și într-o oarecare măsură culturală (sau chiar comunitară, în sensul comunității culturale), fiind vorba de autoexcluziune într-o bună măsură.

Faptul că 3,1% dintre romi nu au nici un act de identitate exclude aproximativ 47.000 de persoane (din care jumătate sunt copiii) de la toate drepturile de cetățeni ai statului român: de la educație și servicii sanitare gratuite, de la alocație pentru copii, ajutoare de urgență, alte drepturi de asistență socială și de asigurări sociale. Ei nu vor putea să fie alfabetizați, să lucreze legal sau să fie asigurați; ei nu votează, nu pot să devină

membri ai unor organizații sau să fie aleși în funcții de conducere. Nu vor putea nici măcar să se căsătorească legal sau să le facă acte de identitate viitorilor copii. Desigur, dezinteresul pentru demersuri formale, ignoranța, lipsa de educație pot fi cauze importante ale acestei situații, dar nu trebuie să ignorăm cauzele de natură structurală, precum dificultățile legale și materiale cu care s-ar confrunta persoanele fără acte dacă ar dori să-și rezolve această problemă.

În succesiunea de forme de excluziune socială a romilor, nefrecventarea școlii (niciodată) de către aproximativ 24% dintre cei de peste 10 ani care nu mai merg la școală este, de asemenea, generatoare de excluziuni în lanț.

La fel de grav este și faptul că 84% dintre romii de peste 14 ani care au răspuns la întrebare (28% nu au răspuns) nu lucrau cu carte de muncă, ceea ce înseamnă nu doar lipsa unor venituri sigure ci, mai grav, lipsa asigurărilor de șomaj și de pensii pentru marea majoritate a romilor.

Pe lângă factorul principal care este de natură structurală, deși unora șansele le sunt diminuate de cauze care țin și de deciziile personale, de autoexcluziune (precum cele anterior amintite: lipsa actelor, nefrecventarea școlii) nu trebuie neglijată aici *apartenența la anumite comunități locale și chiar apartenența la etnie, care devin cu o bună probabilitate surse de excluziune socială*. Pe fondul lipsei locurilor de muncă (și a celor cu carte de muncă, în mod special) a face parte dintr-o comunitate săracă, fără locuri de muncă, devine o sursă suplimentară de excluziune socială, șansele de a găsi o slujbă diminuându-se considerabil.

Este evident că analfabetismul este o sursă primară de excluziune extrem de semnificativă pentru populația de romi din România. Cei 39%

analfabeți și semi-analfabeți au în primul rând șanse minime de participare pe piața muncii.

Importanța pe care școala o are pentru copiii de romi este fundamentală. Educația este în multe cazuri, singurul mod prin care ei pot scăpa din cercul vicios al excluziunii sociale: sărăcie – nefrecventarea școlii – analfabetism – lipsa unei profesii și a salariului – sărăcie.

Măsurile cu probabilitate mare de a fi eficiente sunt stimulentele directe, așa cum este alocația de stat și/sau introducerea unei mese gratuite în școală (pentru toți copiii săraci, nu numai pentru cei de romi, așa cum este prevăzut și în Strategia Guvernului privind populația de romi). Ele ar putea atrage la școală mulți copii romi.

S-ar putea introduce în zonele cu mulți romi un an pregătitor obligatoriu pentru copiii care nu cunosc bine limba sau au dificultăți de adaptare.

Excluși sau auto-excluși din sistemul pieței muncii, neacoperiți de sistemul de asigurări sociale, 75 % dintre capii de familie de romi consideră că ei și familiile lor ar fi îndreptățiți /ar trebui să primească ajutor social.

Forme ale excluziunii romilor pe piața muncii

În literatura de specialitate occidentală se fac adesea referiri la rasă sau etnie ca o caracteristică importantă a celor excluși de pe piața muncii. Așa cum se vorbește uneori despre o ”feminizare a sărăciei”, tot așa se fac referiri la ”sărăcia în alb și negru”, argumentându-se că negrii, mexicanii sau asiaticii sunt în mai mari proporții săraci și **someri** decât albi în țările occidentale.

Printre alții, Amin și C. Oppenheim (1992) menționează următoarele cauze ale acestei situații pentru Marea Britanie:

a) Șomajul: cetățenii aparținând minorităților etnice (rasiale) se confruntă în mod repetat cu o ridicată rată a șomajului și pe perioade de timp mai lungi decât albi, chiar și când au un nivel de calificare mai ridicat. Cum șomajul implică automat excluderea din sistemul pieței muncii, este ușor de observat legătura cauzală dintre rasă și excludere socială.

b) Politica de imigrare a Marii Britanii a "dirijat" imigranții spre zonele geografice cu slujbe mai prost plătite și mai dificile, care indirect au favorizat o anumită deprivare materială a imigranților.

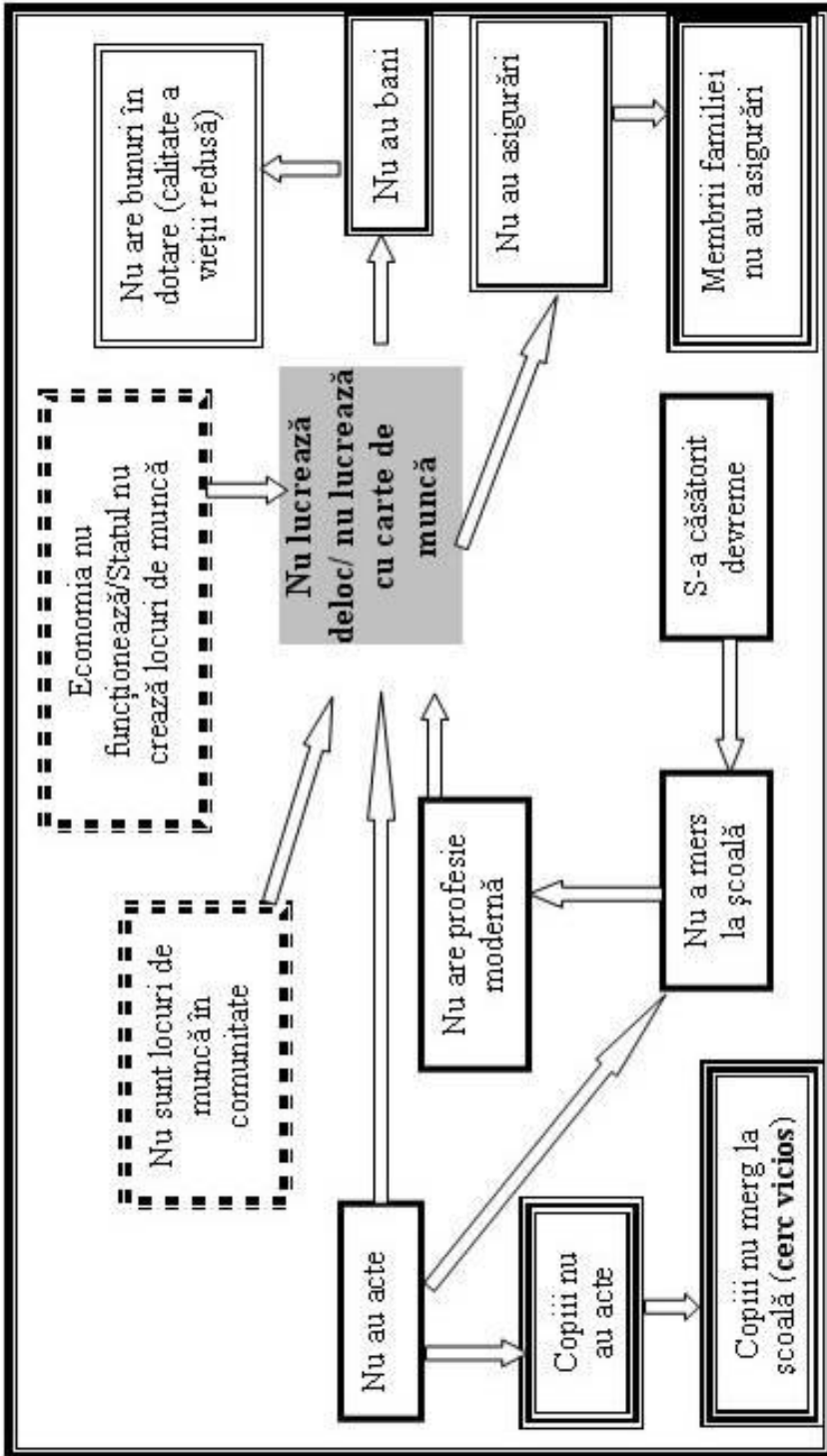
c) Sistemul de securitate socială este exclusivist pentru minoritățile rasiale datorită părții sale contribuții care exclude proaspeții imigranți, pe cei fără slujbă sau pe cei cu salarii reduse de la beneficii. În plus, datorită statutului de imigrant, mulți sunt etichetați drept "săraci care nu merită ajutor" și nu li se asigură nici măcar ajutoarele sociale normale pentru orice cetățean (Amin și C. Oppenheim, 1992). La toate acestea se mai adaugă, considerăm și diferențele culturale care, împreună cu factorii economici, conduc adesea la delincvență și o viață de familie dezorganizată în comunitățile anumitor minorități etnice.

Deși pot exista diferențe notabile între situațiile minorităților etnice din țările occidentale și cea a romilor din România se poate spune că aspectele semnalate mai sus sunt valabile și în cazul romilor. Așezați în anumite comunități relativ recent (în anii '50, '65 unii chiar mai târziu), practic de o generație sau două, mulți dintre romi sunt în situația imigranților occidentali dacă ne referim la comunitate. Ei lucrează adesea ca muncitori necalificați, muncitori agricoli, în slujbe prost plătite și

vulnerabile, fiind printre ultimii sosiți și printre primii concediați în cazul restructurărilor. Vechimea lor este adesea insuficientă pentru a beneficia de asigurări sociale iar vulnerabilitatea este cu atât mai ridicată. Cazul romilor cetățeni români este însă și mai grav ca dimensiuni ale proceselor de excluziune.

Toate cele de mai sus pot fi sintetizate într-o explicație grafică a lanțurilor cauzale (schema pe care o prezentăm în continuare) care conduc la excluziunea romilor de pe piața muncii și care explică o parte din consecințele ei și mai ales cercul vicios al excluderii.

Legenda:

- surse „exterioare” individului (comunitate sau stat)
- autoexcluziune
- consecințe ale excluderii de pe piața muncii
- consecințe asupra familiei

Consecințele în cifre ale schemei explicative anterioare sunt prezentate în tabelele următoare. Din tabelul alăturat se vede, spre exemplu că numai aproximativ un sfert dintre romii apți de muncă și care au răspuns la întrebare au lucrat cel puțin 6 luni consecutiv ca salariat.

CUM AU LUCRAT ROMII

Cum au lucrat după 1990	% dintre cei de peste 14 ani care au răspuns (26% dintre subiecții de peste 14 ani nu au răspuns)
Ca salariat (dacă după 1990 au lucrat cel puțin 6 luni consecutiv)	24
Ca zilier	23
Pe cont propriu	7
A lucrat ocazional	11
Nu au lucrat deloc	35

Sursa: C. Zamfir, Preda M., coordonatori, *Romii în România*, 2002.

Mai aproape de momentul actual, procentajul celor care au lucrat cu carte de muncă a scăzut la 16% iar al celor care nu au lucrat deloc, nici măcar ocazional, a crescut la 52% dintre respondenți. Practic, mai mult de jumătate dintre romii care sunt apți de muncă trăiesc pe seama celor puțini care lucrează, a copiilor care primesc alocație și a pușinilor pensionari. Explicabilă în cazul celor care au lucrat doar cu învoială sau au lucrat ocazional, lipsa oricărui mod de participare activă pe piața muncii pentru jumătate dintre romii apți de muncă este, considerăm și o dovadă de autoexcluziune, de indiferență sau chiar de autoizolare față de piața (gri sau neagră) muncii.

CONDIȚII

În ce condiții au lucrat în 1997 și 1998	% dintre cei de peste 14 ani care au răspuns (28% dintre subiecții de peste 14 ani nu au răspuns)
Cu carte de muncă	16
Cu autorizație	2
Cu învoială	30
Nu au lucrat	52

Sursa: C. Zamfir, Preda M., coordonatori, *Romii în România*, 2002.

Foarte vulnerabili sunt și cei 30% dintre subiecți care au lucrat cu învoială, ei nefiind asigurați pentru pensie, șomaj, accidente de muncă.

Desigur sunt încă multe alte întrebări cărora studiile cantitative efectuate până acum nu le pot răspunde pentru că răspunsurile nu stau în statistici:

- Care sunt valorile, particularitățile membrilor comunităților de romi și care dintre aceste valori împiedică accesul lor pe piața muncii?
- Care sunt politicile sociale adecvate și mai ales care ar trebui să fie răspunsul sistemului social pentru integrarea romilor pe piața muncii?
- Care sunt bresle profesionale în care romii pot fi integrați/reintegrați profesional? Care sunt prevederile legale pentru a putea califica/recalifica persoanele de etnie romă?
- Care sunt măsurile pe care statul român trebuie să le promoveze pentru a asigura accesul nediscriminatoriu al cetățenilor săi pe piața muncii?

La aceste întrebări noi încercăm să furnizăm răspunsuri parțiale, dar structurile interesate ar trebui să răspundă extins în urma unor studii calitative focalizate pe temele încă nelămurite, studii care să fie realizate în cel mai scurt timp.

CAPITOLUL III.

Politici privind accesul romilor pe piața muncii

Reglementări naționale/internaționale (strategii, programe de finanțare, recomandări ale Uniunii Europene, Comunității Europene etc.)

Analiza politicilor existente pe plan național cu privire la accesul romilor pe piața muncii (Legea nr. 76/2002, Legea nr. 416/2001, H.G. nr. 430/2001, HG nr. 829/2002, reglementări internaționale).

În anul 2001, ANOFM a sprijinit încadrarea în muncă a 5188 de romi. Față de numărul preconizat inițial s-a realizat o depășire cu 1463 de persoane. Cele mai bune rezultate au fost obținute prin serviciul de mediere a persoanelor neocupate conform locurilor existente astfel fiind încadrați 4723 de romi. Printre județele care au depășit numărul programat inițial se află Hunedoara, Brașov, Bistrița Năsăud, Suceava, Bihor. Județele în care au fost încadrați cei mai mulți romi sunt municipiul București (743 persoane), Hunedoara (650), Galați (479), Bihor (385), Mureș (304) și Maramureș (260).

Legea 76/2002 privind sistemul asigurărilor de șomaj și stimularea ocupării forței de muncă

Puncte forte :

- α În conformitate cu Legea 1/1991 republicată în 1994, măsurile active pentru ocuparea forței de muncă specifice ANOFM se adresau doar persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și care beneficiau de indemnizație de șomaj. Legea nr. 76/2002 (care

abroga Legea nr. 1/1991) lărgeste sfera de acțiune a acestor măsuri către întreaga populație aflată în căutarea unui loc de muncă, indiferent dacă sunt sau nu, în plata indemnizației de șomaj, care se află în evidențele ANOFM, ca și persoana inactivă pe piața muncii.

Puncte slabe:

- *Prevederile art. 36 aliniat 4, din normele metodologice de aplicare ale Legii nr. 76/2002, coroborat cu prevederile OM 237/20 mai 2002 prin care se aprobă lista cu meseriile și activitățile simple.*

În conformitate cu aceste acte normative, pentru orice ocupație/ meserie este nevoie ca persoana inactivă să beneficieze de un curs de formare profesională, de inițiere sau de calificare, după caz.

Deși o parte din meseriile tradiționale ale romilor sunt cuprinse în lista meseriilor simple, acestea nu pot fi profesate în mod legal, pentru că cei care practică aceste meserii nu au, în marea majoritate, nivelul de școlarizare cerut de lege. *De exemplu, “confeționar mături, confeționar obiecte artizanale din lemn (meserii tradiționale ale rudarilor, lingurarilor), confeționar obiecte casnice și din aluminiu și alte metale (spoitor, căldărar) – nivel minim de școlarizare: 4 clase. Alte meserii “specifice” romilor – vidanșor, ecariseur, gunoier, hamal, cioban, împletitor nuiete și papură, potcovar, salubrișor, au aceleași condiții minime de studii.*

Există și cazuri în care limita de școlarizare cerută de lege este de minim 7/8 clase. *De exemplu, acoperitor – învelitor țiglă, azbociment, tablă (practicată mai ales de căldărari și de gabori); confeționar cuțite, brice, brățări, andrele, agrafe, inele (argintari); curelar, confeționar harnașamente (ursari), modelator ceramică (cărămidar) etc., cu mult peste ceea ce romii pot «oferi».*

HG nr. 829/2002 – Planul Național Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale

Puncte forte:

Capitolul 7 – *Ocupare*, Obiectivul 3 – *Eliminarea de pe piața muncii a tuturor formelor de discriminare, stimularea încadrării în muncă a unor categorii de persoane vulnerabile (inclusiv romi).*

Capitolul 14 – *Romi* – Obiectivul 5 – *Stimularea ocupării populației de romi în economia formală.*

Puncte Slabe:

- *Măsurile prevăzute pentru atingerea obiectivelor propuse au un caracter general. Nu sunt prevăzute termene, modalități de implementare, responsabili pentru îndeplinirea măsurilor.*
- *Ca și în HG nr. 430/2002, Guvernul României nu a alocat fonduri pentru implementarea măsurilor prevăzute în PNAinc.*
- *Nu există un parteneriat cu organizațiile romilor.*
- *În contextul societății românești actuale, fără un plan concret de implementare, PNAinc este mai mult o strategie declarativă, un document politic, decât un plan de dezvoltare.*

HG nr. 430/2001 – Strategia de Îmbunătățire a Situației Romilor

Strategia reprezintă o asumare politică cu obiective înalt detaliate. Documentul, adoptat de Guvernul României, vizează **10 mari domenii de acțiune**, pornind de la administrație publică, securitate socială, sănătate, economie, justiție și ordine publică, protecția copilului și mergând până la educație, cultură, comunicare și participare civică. Strategia conține **direcții de acțiune pentru 10 ani și un plan detaliat de măsuri pentru 4 ani**,

precum și o **structură instituțională capabilă** să asigure implementarea obiectivelor strategiei la nivel central și la nivel local.

Totodată, s-a constituit un grup de monitorizare a implementării strategiei, format din reprezentanți ai guvernului și ai organizațiilor de romi, Comitetul Mixt, care a devenit inactiv încă din a doua jumătate a anului 2002.

În luna septembrie 2002, *Raportul Guvernului României privind stadiul de implementare a HG nr. 430/2001* prezintă ca îndeplinite integral un număr de 60 măsuri din Planul General de Măsuri, alte 48 de măsuri fiind îndeplinite parțial și doar 15 măsuri fiind neîndeplinite.

Dintr-o simplă analiza a acestor date, luând în considerare ceea ce prezintă acest Raport, am fi tentați să afirmăm că Strategia de Îmbunătățire a Situației Romilor, care a fost concepută pentru o perioadă de 10 ani, a fost implementată în proporție de 50% în primii doi ani de la adoptarea sa.

Dacă luăm în considerare efortul financiar preconizat pentru îndeplinirea Planului General de Măsuri (aproximativ 105 milioane Euro) corelat cu fondurile puse la dispoziție pentru implementarea efectivă (2 milioane Euro din partea Uniunii Europene și 1,7 milioane Euro din partea Guvernului României în anul 2003), pe o analiză cost-eficiență, reiese că, din punct de vedere financiar, nu puteau fi îndeplinite decât maxim 3,5% din aceste măsuri.

Puncte forte:

- *Participarea activă a societății civile roma în elaborarea strategiei.*
- *Existența unor măsuri active pentru dezvoltarea socio-economică a romilor, cu termene limită și responsabili pentru implementare.*

Puncte slabe:

- *Termenele propuse au fost cu mult depășite.*
- *Nefuncționarea structurii centrale de coordonare a Strategiei (Comitetul Mixt de Monitorizare).*
- *Nesusținerea financiară din partea Guvernului a măsurilor prevăzute în HG nr. 430/2001.*
- *Centrarea fondurilor guvernamentale din 2003 exclusiv către instituții publice locale.*
- *În contextul societății românești actuale, HG nr. 430/2001 este mai mult o declarație politică decât un plan de dezvoltare.*

Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat

Puncte forte:

- Este o lege care se înscrie în ansamblul reglementărilor deja adoptate în domeniul asistenței sociale, în acord cu legislațiile țărilor europene (Franța – “venit minim de inserție”; Anglia – “venit minim de suport”; Germania – “ajutor social”. Statele menționate au adoptat un drept similar la un necesar minim de viață.
- Creează premisele unei mai bune utilizări a resurselor financiare existente, prin asigurarea flexibilității în acordarea de sprijin material potrivit nevoilor reale individuale, care să conducă la diminuarea numărului de persoane care nu au nici un fel de surse de venit.
- Oferă beneficiarilor posibilitatea de a avea acces la serviciile de asistență medicală gratuită.

Puncte slabe:

- Caracterul stigmatizant pe care-l imprimă legea prin obligativitatea prestării celor 72 de ore de muncă în folosul comunității contravine eticii asistenței sociale, privind respectarea demnității persoanei aflate în dificultate.
- Prin diferența mică între cuantumul ajutorului acordat și salariul minim pe economie (mai ales în cazul familiilor cu 4-5 persoane), cât și prin măsurile stimulative ne semnificative pentru angajare în muncă a beneficiarilor, cât și prin nelimitarea în timp a acordării venitului minim garantat, legea poate conduce la dependență și, implicit, la o “capcană a sărăciei”, ceea ce reprezintă un paradox, în condițiile în care legea își propune diminuarea numărului de persoane din România care trăiesc cu un venit sub necesarul minim.
- Libertatea de alocare, atribuită consiliului local, care oferă posibilități de dezavantajare/discriminare.

Politicile sociale destinate ocupării forței de muncă roma au până în prezent rezultate nesatisfăcătoare.

Bursa Locurilor de Muncă pentru Romi (9 mai 2003)

În vederea implementării prevederilor HG nr. 430/2001 privind Strategia de Îmbunătățire a Situației Romilor, dar și pentru realizarea sarcinilor din Planul Național de Ocupare a Forței de Muncă, în care romii reprezintă un grup țintă către care se îndreaptă acțiunile Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, în data de 09.05.2003 s-a organizat, la nivel național, Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie roma.

Decizia de organizare a unei astfel de burse a venit în urma solicitărilor făcute de reprezentanții romilor în diverse ocazii.

Pentru organizarea în bune condiții a acestei burse, pe lângă activitățile specifice de contactare a agenților economici și de promovare în media, la nivel central s-a constituit un comitet de coordonare care în luna premergătoare bursei a avut întâlniri săptămânale pentru evaluarea acestei acțiuni.

În comitetul de coordonare a bursei au fost atrași, pe lângă reprezentanții structurilor guvernamentale direct implicate: Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei/Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă și Ministerul Informațiilor Publice/Oficiul Național pentru Romi, și reprezentanți ai societății civile roma, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale cu implicare în problematica romilor și reprezentanți ai Partidei Romilor Social Democrată. Organizațiile neguvernamentale ale romilor cooptate în comitetul de coordonare a bursei au fost: *Agenția de Dezvoltare Comunitară "Împreună"*; *Romani CRISS*; *Centrul Romilor pentru Politici Publice „Aven Amentza”*; *Alianța pentru Unitatea Romilor*.

În urma acțiunilor întreprinse, Bursa locurilor de muncă pentru persoanele de etnie roma s-a desfășurat la nivelul fiecărui județ, în 67 de agenții pentru ocuparea forței de muncă, județene și locale.

În conformitate cu Raportul Bursei Locurilor de Muncă pentru Romi prezentat de către ANOFM, rezultatele acțiunilor desfășurate pentru derularea acestei burse au constat în:

- Contactarea unui număr de 3.891 agenți economici, dintre care 205 angajatori de inserție, conform Legii nr. 116/2002 și 295 oameni de afaceri de etnie roma. Dintre aceștia, la bursă au participat 708 agenți

economici, din care 84 angajatori de inserție și 91 oameni de afacere de etnie roma.

- Au fost oferite 8.243 de locuri de muncă pentru persoanele de etnie roma și 633 locuri de muncă pentru persoanele supuse riscului de marginalizare socială, conform Legii nr. 116/2002.
- La bursă au participat 10.401 persoane de etnie roma și 661 persoane supuse riscului de marginalizare socială, dintre care au fost selectate în vederea încadrării 4.440 persoane de etnie roma și 349 persoane supuse riscului de marginalizare socială. Pe parcursul bursei, în urma probelor pe care le-au susținut, au fost încadrate direct 830 persoane de etnie roma și 86 de persoane supuse riscului de marginalizare socială.
- Principalele meserii /ocupații în care au fost încadrate persoanele de etnie romă la bursa locurilor de muncă sunt: *salubrizor – 45 locuri de muncă; șofer – 25 locuri de muncă; viticultor – 25 locuri de muncă; lăcătuș – 24 locuri de muncă; zidar – 19 locuri de muncă; mecanic agricol – 15 locuri de muncă; au mai fost ocupate și 523 locuri de muncă de către muncitorii necalificați în diferite ramuri de activitate.*

Pentru persoanele supuse riscului de marginalizare socială principalele meserii/ocupații în care acestea au fost încadrate sunt: *viticultor – 18 locuri de muncă; salubrizor – 9 locuri de muncă; vânzător – 4 locuri de muncă; ospătar – 2 locuri de muncă; de asemenea au mai fost încadrați și 47 de muncitori necalificați în diverse ramuri de activitate.*

- Cele mai multe persoane de etnie roma angajate pe parcursul derulării bursei s-au înregistrat în județele: Călărași – 139

persoane; Brașov – 93 persoane; Iași – 69 persoane; Suceava – 47 persoane.

Principalele greutăți și probleme identificate, de care va trebui să se țină seama în următoarele acțiuni de acest tip ce se vor organiza, au fost:

- § mentalitatea stereotipală a unor angajatori față de angajarea persoanelor de etnie roma;
- § slaba cunoaștere în rândul comunităților de romi a drepturilor pe care le au și a metodelor la care pot apela pentru ocuparea unui loc de muncă;
- § necorelarea calificărilor sau neexistența acestora, în raport cu evoluția pieței forței de muncă;
- § necorelarea ofertei cu particularitățile grupului țintă;
- § condițiile de angajare impuse de unii angajatori au fost cu mult peste solicitările legale (de exemplu, în București, Arad, Galați au fost cazuri când, pentru *salubrizor*, a fost solicitat un nivel de școlarizare de minim 10 clase, limita legală fiind de 4 clase).

CAPITOLUL IV.

Practici pozitive⁷

S.C. Triticum SRL – Traianu în parteneriat cu Agenția de dezvoltare comunitară „Împreună”

Persoane de contact: Gelu Duminică, Dorina Ion

Adresa: Localitatea Traianu, comuna Grivița, județul Ialomița

Prezentarea cadrului de cooperare

Ideea proiectului s-a născut în urma colaborării cu constructorul locuințelor sociale de la Nușfalău, născut în localitatea Traianu. Începând cu luna septembrie 1999, data primei vizite în teren, Agenția “Împreună” în colaborare cu S.C. Triticum au implementat în localitatea Traianu inițiative în domeniul sănătății și creării locurilor de muncă.

Descrierea regiunii și a condițiilor locale

Traianu este o localitate aflată la 100 km de București, în partea de sud-est a României, componentă a comunei Grivița. Populația localității Traianu este de 3.800 de locuitori, 1.200 de case, dintre care 1.000 de locuitori sunt de naționalitate romi *vătrași*. Căsătoriile mixte sunt frecvente.

În general, condițiile de locuire în Traianu sunt acceptabile. Puține familii nu au locuințe bune sau nu au curent electric, poate o explicație o constituie chiar faptul că aceștia cunosc și meseria tradițională *cărămidăritul*.

Principalele probleme ale comunității sunt: lipsa locurilor de muncă, efectele slabe ale aplicării reformei în domeniul sănătății în plan local, nivelul scăzut al educației copiilor, tinerilor și adulților.

---

⁷ Ionescu M., Cace S., *Practici pozitive în comunitățile de romi*, Agenția de Dezvoltare Comunitară “Împreună”, București, 2003, reeditare.

Experiențe reușite în domeniul dezvoltării comunitare

- ◆ Organizarea și dotarea unui cabinet medical în incinta școlii din comunitate;
- ◆ Însămânțarea a 12,5 ha de teren cu ardei „boia”.

Proiectul „Construcția fabricii de pâine”

Agenția „Împreună” a început să lucreze la Traianu în luna decembrie 1999, prin organizarea unei mese rotunde în urma căreia s-a aplicat proiectul sanitar. În timpul monitorizării proiectului, alte persoane interesate în aplicarea unui proiect, de regulă, aducător de venit și creare a locurilor de muncă, propuneau noi proiecte, orientate spre piața locală, ca o soluție la lipsa veniturilor familiei.

Ideea construirii unei fabrici de pâine aparține unei femei administrator a firmei S.C. Triticum S.R.L și a apărut când S.C. Triticum S.R.L. a achiziționat o casă veche căreia s-a schimbat destinația din casă de locuit în brutărie. Reconstrucția casei, amenajarea și utilizarea spațiului cu destinație brutărie necesitau fonduri suplimentare, solicitate, într-o primă fază, la băncile românești. Încercările administratorului S.C. Triticum S.R.L de a accesa aceste fonduri destinate încurajării întreprinzătorilor au eșuat.

Obiectivele proiectului

- ◆ Demararea unei activități generatoare de venituri;
- ◆ Crearea locurilor de muncă pentru romii din Traianu;
- ◆ Creșterea participării comunitare.

Grupul țintă

- ◆ Femeile active, rome din localitatea Traianu;
- ◆ Autoritățile locale;
- ◆ Reprezentanți activi ai comunității locale romi și neromi;

Actori implicați în proiect

- ◆ Autoritățile locale;
- ◆ Consiliul local;
- ◆ Reprezentanți activi ai comunității de romi;
- ◆ Biroul de expertiză tehnică – Traianu;

- ◆ Presa;
- ◆ S.C. Triticum SRL;
- ◆ Agenția „Împreună”.

Activități în cadrul proiectului

O mare parte a timpului a fost alocată demersurilor pentru obținerea avizelor de funcționare, introducerea curentului electric trifazic, necesar la montarea mașinilor de fabricație și alegerea ofertei pentru mașinile de fabricație.

În octombrie 1999, la prima discuție privind obținerea sprijinului financiar din proiectul PDL „Împreună”, managerul proiectului a cerut pe lângă aceste informații, un studiu de fezabilitate care a fost întocmit și prezentat o lună mai târziu.

Pe lângă rezultatele prognozate ca bune ale „afacerii”, în planul studiului de fezabilitate a fost introdus și planul de rambursare, rezultat al discuțiilor dintre managerul programului și coordonatorul local.

O altă condiție pentru obținerea sprijinului financiar l-a constituit întreținerea cabinetului medical școlar din veniturile obținute în urma aplicării proiectului.

În 5 ianuarie 2000, s-a semnat contractul de finanțare între S.C. Triticum și Agenția “Împreună” în care s-a stipulat girarea împrumutului cu construcția, evaluată la 200.000.000 lei (aproximativ 23,395 NLG), și s-a virat prima tranșa de 50.000.000 lei (aproximativ 5,850 NLG) în contul S.C. Triticum.

Observarea directă ca metodă de monitorizare a însemnat organizarea altor mese rotunde în plan local, propuneri asupra modului de cooperare între reprezentanții autorităților locale și reprezentanți ai comunității locale de romi, cu accent pe includerea femeilor în proiecte de dezvoltare locală.

Începând cu luna martie 2000, lobby-ul Agenției “Împreună” s-a axat pe motivarea reprezentanților autorităților locale și ai comunității de romi de a întocmi un plan local de dezvoltare comprehensivă, componentă a ”Planului internațional de dezvoltare a comunităților de romi” aplicat în

România de Spolu International Foundation, în parteneriat cu Agenția „Împreună”.

În deplasarea din 14 ianuarie 2000, situația era următoarea:

- ◆ Finisajele interioare ale clădirii cu destinație brutărie erau în proporție de 90% terminate; 6 persoane, romi din comunitatea locală erau angajați cu contract de prestări servicii;
- ◆ Există un bun spirit local față de propunerea înființării unei brutării, localnicii speră în îmbunătățirea propriului trai, prin îmbunătățirea infrastructurii locale;
- ◆ Brutăria este amplasată central, lângă școala din localitate și șoseaua națională, fiind astfel ușor accesibilă clienților;
- ◆ Ca plan de viitor, în spațiul rămas liber din incinta terenului aferent brutăriei, se intenționează amenajarea cu scaune și mese pentru desfacerea produselor de cofetărie;
- ◆ Resursele umane, din proiectul brutărie sunt tinere în căutarea unui loc de muncă, care compun familii mixte. O singură tânără a lucrat în domeniul patiseriei;

Interesant este faptul că instituția care livrează utilajele (cuptoarele pentru coacerea pâinii) oferă pe o perioadă de 14 zile, după montarea utilajelor, expertiză și consultanță nu numai în modul de utilizare a utilajelor ci și în domeniul fabricării pâinii, prin resursele umane proprii. Singura condiție a instituției este receptivitatea personalului.

Ion Dorina are în plan angajarea unui maestru patiser, pe lângă celelalte 4 persoane incluse în proiect.

Lucrările de finisaj ale construcției sunt supervizate de soțul coordonatoarei Ion Dorina, de profesie constructor.

Poziția soțului (supervizor) față de cea a femeii (coordonator) este o poziție de stimă și respect pentru reușită; Ion Dorina consideră ca școala i-a dat acest fler în realizarea unei bune afaceri, în timp ce rezultatul aplicării proiectului ajută la creșterea stimei de sine și stimei față de comunitatea locală.

Rezultatele proiectului

- ◆ La 1 mai 2000 s-a organizat deschiderea oficială a brutăriei.
- ◆ Ulterior, alte 2 centre de vânzare a pâinii din localitate au fost deschise, urmare a cererilor pe piață.
- ◆ Brutăria produce diverse produse de patiserie.
- ◆ În interiorul brutăriei s-a amenajat un magazin mixt, având ca activitate principală vânzarea produselor de panificație.
- ◆ Au fost angajate 6 persoane.
- ◆ S-au încheiat contracte de livrare a pâinii cu o unitate militară din apropiere.

Continuitatea proiectului

Proiectul se autosuține prin activitățile aducătoare de venit. În plus, o parte din beneficiile aduse prin acest proiect sunt folosite în activități cu caracter social, educațional și sanitar.

Programul de dezvoltare locală este cuprins în Planul internațional de dezvoltare a comunităților de romi.

Programe similare

- ◆ Proiectele Centrului Romilor pentru Intervenție Socială și Studii - Romani CRISS derulate cu: Asociația Rom - Star Bacău, Asociația Romii din Coltău, Asociația Înfrățirea Constanța, Asociația Patronilor - Ploiești, Asociația Romilor de pe Valea Cislăului, Asociația Romilor din depresiunea Cislăului, FRACTB Caracal, Federația Etnică a Romilor din România, filiala Sector 2, București etc.;
- ◆ Asociația Than Romano – Sector3, București;
- ◆ Asociația Romii din Brazilia – Nușfalău;
- ◆ PNUD în zona Zăbrăuți, București și Negrești – Vaslui.

Alianța pentru Unitatea Romilor, România

Persoană de contact: Vasile Burtea

Adresa: Str. Silvestru 27, Sector 2, București

Tel/ Fax: 021/211.42.35

E-mail: vasile@fx.ro

Prezentarea organizației

Obiective

- ◆ Constituirea unor grupuri de intelectuali din rândul romilor care să stabilească și să evidențieze prioritățile în promovarea socială și economică a romilor;
- ◆ Emanciparea socio-profesională a romilor;
- ◆ Afirmarea, păstrarea și îmbogățirea limbii romani prin activități culturale și artistice;
- ◆ Îmbunătățirea participării școlare.

Alte activități de succes

- ◆ Participarea la construirea de case pentru romii din localitatea Mihail Kogălniceanu (județul Constanța);
- ◆ Program de educație la grădinița Cerăt (județul Dolj);
- ◆ Acordare de ajutoare materiale (haine și medicamente) în mai multe comunități locuite de romi.

Proiectul: “Stimularea angajării de funcționari romi de către administrațiile locale și serviciile publice”

Zone de desfășurare: Județele Ialomița, Buzău, Iași, Cluj, Timiș, Dolj și București.

Context

Populația de romi se confruntă în ultimii ani cu o serie de probleme. Una dintre acestea este slaba integrare socio-profesională. Chiar dacă această situație dificilă apare și la nivelul populației majoritare ea este mai evidentă în ceea ce privește etnia romilor. În cea mai mare parte, informațiile despre populația de romi sunt fragmentare și incomplete. De aceea, ele conturează foarte rar aspecte relevante legate de această etnie.

Ultima lucrare la nivel național care a realizat o prezentare sistematică a populației de romi a apărut în 1993 și furnizează informații despre situația din 1992. Lucrarea "Țigani în ignorare și îngrijorare" sub coordonarea Elena Zamfir și Cătălin Zamfir și-a propus nu să șocheze ci să pună în evidență situația reală a populației de romi. În strânsă legătură cu proiectul nostru studiul conturează două probleme majore ale etniei romilor.

1. Nivel de educație foarte scăzut (rata analfabetismului este de 44 % la bărbați și 59% la femei);
2. Acces redus pe piața muncii datorită:
  - a. nivelului de educație scăzut;
  - b. stereotipurilor legate de etnia romilor privită în globalitatea ei;
  - c. neîncrederii unora din instituțiile statului și societății civile în capacitatea de a presta corect și competent o funcție publică de către un etnic rom;
  - d. ostilității crescânde din ultima vreme, stimulată de campaniile de presă cu privire la infraționalitate, prin care se culpabilizează întreaga etnie;
  - e. automarginalizării și izolării acestei populații, ca reacție de apărare;
  - f. lipsei de participare la viața publică a acestei populații.

Acestea tind să anihileze aproape toate posibilitățile de integrare socio-profesională a tinerilor romi chiar și cu nivel de pregătire liceal.

Datorită veniturilor scăzute și a lipsei ocupațiilor, a nivelului scăzut de educație, interacțiunile etniei romilor cu sistemul de protecție socială sunt foarte frecvente. De aceea, romii sunt principalii beneficiari ai serviciilor și prestațiilor de protecție socială.

De asemenea, cercetările făcute au arătat o izolare accentuată a comunității de romi. Autoritățile locale și serviciile publice au dificultăți crescânde în a-și exercita funcțiile în comunitățile de romi iar, pe de altă parte, lipsa de comunicare este sursa cheie a procesului de izolare.

În acest context, problema de la care pornește proiectul este aceea că românii cu diplomă de bacalaureat au dificultăți din ce în ce mai mari privind integrarea socio-profesională. Ținând cont și de faptul că unele localități sunt locuite de un număr mare de romi, stimularea angajării romilor este o necesitate. Prezența acestora printre angajații administrațiilor locale și serviciilor publice ar contribui la creșterea încrederii în aceste instituții și ar duce la o rezolvare eficientă a problemelor specifice etniei.

Proiectul își propune inițierea unor schimbări instituționale și are la bază, totodată, parteneriatul între autoritățile județene și locale, organizații neguvernamentale și comunitățile romilor.

Obiective generale

- ◆ Crearea de punți de comunicare și cooperare între instituțiile publice și comunitatea de romi;
- ◆ Creșterea gradului de toleranță și încurajarea diversității culturale;
- ◆ Schimbarea percepției și a mentalității autorităților locale și a celor din serviciile publice în ceea ce privește populația de romi;
- ◆ Reducerea neîncrederii și ostilității, combaterea stereotipurilor și stimularea cooperării interetnice;
- ◆ Stimularea angajării romilor în administrația locală și în serviciile publice ca o parte importantă a soluționării problemelor de integrare socială.

Obiective specifice

- ◆ Organizarea unei rețele de informare și pregătire a romilor care să cuprindă 7 județe;
- ◆ Crearea de competențe de a lucra în administrația locală și instituțiile publice prin cursuri de instruire pentru postul de funcționar public;
- ◆ Asigurarea stagiului de practică în instituțiile de administrație publică;

- ◆ Angajarea unui număr de cel puțin 50 romi ca funcționari publici, prin concurs, în condițiile legii;
- ◆ Monitorizarea activităților desfășurate și descoperirea strategiilor alternative de rezolvare a problemelor;
- ◆ Identificarea căilor pentru extinderea acestor activități în alte județe în care ponderea romilor în totalul populației este ridicată.

Grup țintă

- ◆ Tinerii romi absolvenți de liceu, aflați în căutarea unui loc de muncă;
- ◆ Studenții romi aflați în anii terminali;
- ◆ Administrațiile locale din cele 6 județe și municipiul București;
- ◆ Comunitățile de romi.

Beneficiari: 146 de tineri romi.

Activități în cadrul proiectului

Etapa I. Crearea grupului de suport și monitorizare

Grupurile respective au fost formate din reprezentanți ai autorităților locale și ai serviciilor publice precum și din reprezentanți ai comunităților de romi. În acest scop, au fost atrase în proiect persoanele cheie din administrația locală și serviciile publice (primar, prefect, secretar, președintele consiliului județean și local, director al direcției de muncă). Pentru asigurarea coerenței programului și atingerea obiectivelor propuse grupul de suport și monitorizare a programat ședințe de lucru. Frecvența ședințelor s-a stabilit în funcție de etapele specifice din program.

Etapa a II-a. Recrutarea și selecția candidaților s-a realizat cu ajutorul structurilor din teritoriu ale Alianței pentru Unitatea Romilor. Au fost recrutați absolvenții romi care au cel puțin 12 clase, folosindu-se mai multe căi de mediatizare a cursurilor:

- ◆ mass media la nivel local și național, prin următoarele surse: ziare locale (1-2 cotidiene în fiecare oraș), ziare cu distribuție națională, televiziuni locale;

- ◆ relații informale la nivelul autorităților locale: consilii județene, primării, direcții de muncă, inspectorate școlare;
- ◆ afișaje în locuri publice care prezintă interes din punct de vedere al proiectului: direcții de muncă, licee și școli profesionale, universități ș.a.

În urma interviurilor de selecție au fost aleși 146 de tineri romi pentru cursurile de funcționari publici.

Etapa a III-a. Programul de pregătire a candidaților

În urma discuțiilor cu reprezentanți ai autorităților locale a reieșit următoarea structură a cursului:

1. Legislația specifică administrației locale și a serviciilor publice precum și structura organizațională a acestora.

2. Relații interpersonale și elemente de teoria comunicării și a comportamentului.

3. Noțiuni de birotică, secretariat și administrare în organizație.

4. Elemente de dezvoltare comunitară.

5. Teoria și practica asistenței sociale.

Lectorii au fost profesori universitari din cadrul Catedrelor de Asistență Socială (în orașele în care existau astfel de facultăți), specialiști din cadrul instituțiilor implicate în proiect și cercetători din domeniul socialului și politicilor publice.

Pregătirea cursanților s-a bazat pe o componentă aplicativă care viza acomodarea cu metodele de lucru la locurile de muncă identificate ca posibile. Cursurile au avut o durată de 4 luni, desfășurându-se zilnic pe parcursul a 4 ore. Cursurile s-au finalizat printr-un examen de absolvire în urma căruia s-a înmănat un certificat avizat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale/Ministerul Educației Naționale .

Pe durata instruirii, cursanții au beneficiat de burse lunare și le-au fost suportate cheltuielile legate de școlarizare (cursuri, rechizite).

Etapa a IV-a. Angajarea romilor și asistarea lor pe parcursul programului

La finalul cursurilor de instruire și orelor de practică, autoritățile județene și locale vor organiza concursuri publice la care vor participa și absolvenții cursurilor din programul prezentat.

Au reieșit ca posibile următoarele posturi:

1. Direcția pentru Protecția Copilului – lucrător social;
2. Primărie (Serviciul de Asistență Socială, Autoritate Tutelară – lucrător social, gardian public);
3. Prefectură – inspector de specialitate cu studii superioare;
4. Direcția de Muncă și Protecție Socială – monitor piața muncii (care asigură legătura între cererea și oferta de muncă pentru membrii etniei);
5. Direcția de Muncă și Protecție Socială – reprezentant pentru distribuția muncilor publice pentru cei care primesc ajutor de șomaj, alocație de sprijin și ajutor social;
6. Prefectură, primărie, direcția de muncă și protecție socială – consilier legislativ (să facă cunoscute legile, să ajute la eliberarea autorizațiilor pentru diferite activități, să sprijine în elaborarea diverselor cereri provenite din rândurile etniei);
7. Inspectoratul pentru Cultură - instructor și inspector cultural (responsabil cu menținerea tradiției etniei);
8. Direcțiile sanitare județene, direcția pentru protecția copilului, primărie, prefectură, direcția de muncă și protecție socială – responsabil cu planificarea familială, problematica SIDA și a drogurilor;
9. Centrul de primire minori, inspectoratele județene pentru handicapați – lucrători și asistenți sociali;
10. Consiliul județean – inspector de specialitate la Serviciul de Control Comercial.

Dificultăți

Contextul nefavorabil la nivel național și local face ca șansele de angajare să scadă simțitor datorită, în special, proceselor de descentralizare și restructurare din administrația publică.

Rezultate

- ◆ Pregătirea celor 146 de tineri romi în domeniul administrației publice și societății civile;
- ◆ Angajarea unei părți din aceștia;
- ◆ Conștientizarea reprezentanților administrației locale și serviciilor publice de necesitatea angajării unor funcționari romi;
- ◆ Creșterea încrederii în forțele proprii pentru absolvenții cursurilor;
- ◆ **Crearea unor canale mai eficiente de comunicare între romi și reprezentanții administrației.**

Asociația Amare Phrala - Frații noștri, Cluj Napoca

Persoană de contact: Pavel Doghi
Adresa: Strada Someșului, nr. 18, Cluj
Tel : 0744.251.802
E-mail: amarephrala@cluj.astral.ro

Prezentarea organizației

Misiunea organizației și istoric

Misiunea este apărarea drepturilor tuturor romilor, îmbunătățirea relațiilor cu etniile și naționalitățile din România și reprezentarea socio-culturală a romilor.

A fost înființată în mai 1996 la inițiativa unor tineri, în marea majoritate, cu scopul de a consolida o mișcare civică în cadrul municipiului Cluj-Napoca.

„La vremea respectivă, încă, nu exista o organizație de sine stătătoare a romilor care să deruleze programe în sfera nonguvernamentală. Am fost stimulat în această privință la niște cursuri de pregătire în domeniul medierii conflictelor intercomunitare, organizate de Romani CRISS, unde, în cadrul sesiunilor, ne-a fost prezentată legea înființării asociațiilor și toate demersurile care trebuie făcute pentru a înființa o organizație a romilor la nivel național. Am început prin a promova o acțiune culturală, a avut loc un festival concurs instrumental unde au fost

invitați mai mult persoane din Transilvania. Concursul a fost de succes, a fost și filmat, noi la fiecare acțiune culturală am filmat, avem casete. S-a făcut treabă și cu bani puțini. A fost prima acțiune în 1997”. (Dan Doghi)

Obiectivele organizației

- ◆ să apere interesele și drepturile tuturor cetățenilor romi fără deosebire de sex, limbă sau religie;
- ◆ să propage deplina egalitate în drepturi și obligații a tuturor romilor;
- ◆ să promoveze ideile de prietenie și înfrățire a cetățenilor diferitelor etnii din România și etnia roma.

Alte proiecte de succes

- ◆ Cursuri de limba engleză pentru studenții romi;
- ◆ Spectacole culturale pentru copiii romi.

Proiectul: “Noi calificări pentru tineri romi”

Scop

Ameliorarea efectelor lipsei locurilor de muncă prin oferirea de noi posibilități de calificare pentru tinerii romi care nu au locuri de muncă.

Obiective:

- ◆ obținerea unei calificări profesionale în domeniul reparațiilor de încălțăminte;
- ◆ dobândirea unui loc de muncă stabil în societățile economice din domeniu;
- ◆ inițierea de activități private, ateliere proprii de reparații.

Grupul țintă

Tinerii romi care au terminat V-X clase, care nu au loc de muncă și nici calificare profesională, din municipiul Cluj și din localitățile învecinate.

Beneficiari: 20 de tineri romi.

Activități

- ◆ Organizare de cursuri intensive de calificare în domeniul reparațiilor de încălțăminte de către firme cu experiență în domeniu;

- ◆ Crearea unei baze de date cu societățile și cooperativele din domeniu;
- ◆ Angajarea tinerilor care au absolvit cursul în societățile și cooperativele de profil;
- ◆ Furnizarea de informații necesare obținerii autorizației de funcționare în domeniul reparației de încălțăminte pentru cei care doresc acest lucru.

Proiectul a început prin achiziționarea echipamentelor necesare. Tinerii au parcurs fiecare etapă, calendarul de activități înscris în proiect. “Sunt chiar talentați, pregătirea lor a fost realizată de tatăl meu care este maestru în acest domeniu”(D. D.).

“Urmează faza finală, susținerea examenului pentru obținerea diplomelor avizate de minister. Aici am întâmpinat dificultăți, în momentul în care noi am realizat protocolul cu Grupul Școlar care organizează astfel de cursuri și examinează și acordă diplome avizate de MEN. Directorul Grupului Școlar era plecat din București, dar pe baza acordului dumnealui, în sensul că pregătirea se va face în altă parte, fiind vorba de un curs intensiv de 3 luni și nu de 6 luni cum se face în cadrul Grupului Școlar, am inițiat proiectul, am înscris sumele pentru examinare cum au fost solicitate de director. Din punctul nostru de vedere totul a fost absolut corect și în timp util, dar pe parcurs să observăm că au unele reticente în a examina tinerii. Noi am demarat niște activități, investiție de timp și bani, serioasă. În momentul acesta au spus că au nevoie de un aviz din partea inspectoratului, pentru că pregătirea practică s-a realizat în altă parte decât în cadrul Grupului Școlar. Am solicitat Inspectoratului o audiență și în cadrul ei vom susține solicitarea de a obține avizul necesar de recunoaștere a muncii depuse în vederea susținerii examenului final și obținerii diplomelor. Așteptăm în cursul săptămânii viitoare. După obținerea avizului Inspectoratului vom trece la examinarea finală, deja am făcut ceea ce am menționat în proiect, identificarea agenților economici și cooperativele care sunt interesate să promoveze tineri, avem deja o firmă italiană.

Sunt printre ei care au 5 clase dar scriu încă greu. Considerăm că acești tineri n-ar avea nici o șansă dacă nu ar exista astfel de programe. Tinerii lucrează bine, au deja micile lor afaceri în cadrul comunității, lumea îi știe că lucrează. În mai multe rânduri aceștia au adus material de lucru din comunități și ei au lucrat pentru școlile speciale”(D. D.).

În cadrul programului, o componentă principală a fost aceea că încălțăminte deteriorată, care urmează să fie reparată și pe care tinerii să învețe procesul tehnologic, a fost colectată de la azilul de bătrâni, școala de surzi și nevăzători.

Parteneri în proiect

SC. Doghi IMPORT- EXPORT SRL;

Grupul Școlar de Arte și Meserii „SPIRU HARET”, Cluj.

Rezultate

- ◆ Calificarea unui număr de 20 de tineri romi, care, datorită faptului că nu aveau școlarizarea necesară, nu ar fi putut fi incluși în alte cursuri de pregătire din sistemul formal.
- ◆ Descoperirea și fructificarea unor oportunități oferite de piața muncii din localitate.

Continuitatea proiectului

Calificarea obținută a permis tinerilor să aibă mai multe șanse de obținere a unor venituri, atât prin angajarea la firmele din domeniu cât și prin demararea unor afaceri de cizmărie pe cont propriu.

Proiecte similare

- ◆ Uniunea Generală a Romilor, Hunedoara;
- ◆ Alianța pentru Unitatea Romilor, Caransebeș.

Uniunea Generală a Romilor - Deva

Persoană de contact: Nicolae Bologa

Adresa: Strada Piața Unirii, nr. 2, camera 4, Deva

Tel/ Fax: 0254/ 216151, 0254/216088

Prezentarea organizației

Uniunea Generală a Romilor din România este o formațiune înființată în 1991, descendentă a Uniunii Democratice a Romilor din România, formațiune înființată în urma unor ședințe, conferințe ce au avut loc în mai multe localități din țară, în 1990.

Misiunea organizației

Respectarea drepturilor minorităților, integrarea romilor în structurile societății.

„Uniunea Generală a Romilor a cuprins tot teritoriul țării cu filiale în mai multe localități, a avut o pondere mare la populația de romi, era o perioadă în care nu ne cunoștea bine statul român”. (Nicolae Bologa)

Scopul organizației este integrarea romilor în structurile societății.

Experiențe reușite ale organizației

- ◆ Îndrumarea romilor pentru găsirea unui loc de muncă;
- ◆ Cursuri de calificare pentru romi în meseriile cerute pe piața muncii;
- ◆ Asistență de specialitate pentru înființarea unei societăți comerciale/familiale;
- ◆ Asistență în întocmirea dosarelor de șomaj.

Proiectul “Calificarea romilor în meseriile cerute pe piață de către agenții economici”

Finanțator - Fundația pentru o Societate Deschisă Cluj.

Proiectul s-a desfășurat în localitățile: Petroșani, Hunedoara, Brad și Călan, cu scopul de a veni în sprijinul tinerilor șomeri, în căutare de lucru, aflați în evidențele Oficiilor Forțelor de Muncă și Șomaj.

Proiectul își justifică necesitatea prin întâmpinarea cererilor pe piața de muncă și a ofertei locurilor de muncă vacante, solicitate de către agenții economici.

De-a lungul a trei ani, 120 de persoane au încheiat precontracte de muncă la începutul proiectului, urmate de angajarea acestora la sfârșitul cursurilor, pe locurile de muncă vacante sau și-au manifestat dorința de a iniția afaceri pe cont propriu.

Cursurile de calificare s-au desfășurat cu avizul și colaborarea Oficiului Forțelor de Muncă și Șomaj - Hunedoara și a Direcției Generale de Muncă și Protecție Socială.

La terminarea perioadei de calificare cursanții au susținut un examen, o probă practică în baza căreia au obținut calificativul și certificatul de calificare, eliberat de Direcția Generală de Muncă și Protecție Socială a județului Hunedoara (Agenția Județeană de Ocupare și Formare Profesională).

Obiectivul proiectului: Încadrarea persoanelor defavorizate în muncă.

Grupul țintă: persoane defavorizate, romi și neromi, aflați în dificultate; familii dezavantajate; tineri între 17-25 de ani care au ieșit din casele de copii;

Beneficiari

Beneficiarii cursurilor au fost persoane defavorizate care proveneau din familii dezorganizate, tineri între 17-25 de ani dați în îngrijire la diferite orfelinate, romi și neromi, calificați în următoarele meserii:

- ◆ mecanici auto, 20 de locuri de muncă asigurate la un SRL local;

- ◆ tinichigiu auto și vopsitor auto, 25 de locuri de muncă asigurate de un SRL local;
- ◆ operator calculator, 3 locuri de muncă asigurate pe perioada de 3 luni la 3 SRL-uri locale;
- ◆ carmangieri, 15 locuri de muncă asigurate pe o perioadă de 2 luni la abatorul unui SRL.

Activități în cadrul proiectului

“Ideea proiectului a apărut atunci când am văzut că foarte mulți romi vin la direcția de muncă în căutarea unui loc de muncă. Directorii nu puteau să le acorde un loc de muncă pentru că nu aveau pregătire din meseriile de pe piața muncii.

Lucrând ca inspector cu problemele romilor la Direcția Muncii, mi-am dat seama că îmi este foarte greu să-i angajez. Am început să fac investigații în fiecare cartier, mai ales unde populația de romi era mai ridicată, întrebându-i cam ce meserii doresc; zidari, dulgheri, tâmplari. După acest sondaj m-am dus la asociațiile comerciale care aveau nevoie de meseriile cerute de romi.

Am făcut un contract de colaborare între organizația mea pe de-o parte și Direcția Muncii cu acordul directorului, iar când am observat că au nevoie de locuri de muncă atunci am făcut și programul în colaborare. Mi-a fost greu să le spun că eu am „bruneți”, „mai pigmentați”. M-au întrebat dacă nu fură și mi-au spus că dacă li se va fura ceva să plătesc eu. Mi-am asumat răspunderea și am semnat acordul de colaborare. După obținerea finanțării, am început derularea proiectului cu staful meu din conducere, cu vicepreședintele, cu membrii din conducere mai capabili. Am mers pe ideea să avem profesori romi, pe care i-am găsit la Hunedoara.

În timp ce eu recrutam oamenii, mi-am dat seama că nu aveam tineri absolvenți a 10 clase decât 20 de persoane din 30 câți ar fi trebuit să calific (pe durata unui an, n.a.). Am făcut un nou referat domnului director care mi-a spus că se va adresa Ministrului Muncii, pentru a cere o derogare pentru calificarea romilor într-o meserie. Am obținut

derogarea, prin care dacă cunoștea meseria, îi mai trebuia protecția muncii la utilajele moderne.

Proiectul s-a continuat și în 1998. Am găsit spațiul și am început negocierea pentru plată, am făcut contract de închiriere, apoi m-am dus la societățile comerciale să facă practica fiecare în meseria lui. Am găsit societăți comerciale care i-au primit în practică și azi sunt la locul de muncă, au familii.”(N. B.)

Actori/parteneri implicați în proiect

Direcția Generală de Muncă și Protecție Socială a județului Hunedoara.

Oficiului Forțelor de Muncă și Șomaj - Hunedoara

Asociația Uniunea Generala a Romilor

Agenți economici din Hunedoara

Rezultatele proiectului

„90 de persoane au obținut diplome de la Direcția Muncii și au fost angajate cu carte de muncă.

Aproximativ 30-35 de persoane dintre cei calificați și-au făcut o asociație familială sau individuală, alți 20 de zidari au putut prin alte societăți comerciale să plece în Israel. 30 de tâmplari și zidari de la Mintia, Orăștie și Deva fac garduri pentru o firmă olandeză.

Dintre cei 120 de cursanți, 20 au avut un liceu terminat. Ceilalți au fost calificați în meseriile: asfaltator, zidar, fierar betonist, operator calculator, tinichigiu industrial, frizer, coafor. Frizeri și coafezele calificate s-au privatizat, și-au deschis secții în cartier, altele s-au angajat și lucrează în Hunedoara și Călan. Toți asfaltatorii calificați au făcut practică și sunt angajați în cadrul RAGCL-Petroșani pentru lucrări în Valea Jiului.” (N.B.)

Dificultăți întâmpinate

Ca urmare a nivelului scăzut de educație a romilor au fost greu de găsit beneficiarii unui astfel de proiect.

„Pentru pregătirea proiectului, în recrutarea beneficiarilor mi-am dat seama că nu aveam tineri absolvenți a 10 clase decât 20 de persoane din 30 câți ar fi trebui să calific”. (T. B.)

Continuitatea proiectului

Organizația caută soluții în fiecare an pentru pregătirea altor persoane.

Ideal ar fi ca aceste cursuri de calificare/recalificare, să fie preluate de instituțiile statului, de Agenția Națională de Ocupare și Formare Profesională și agențiile județene ale acesteia.

Programe similare: Amare Phrala – Cluj; Alianța pentru Unitatea Romilor – Caransebeș.

Alianța pentru Unitatea Romilor, Filiala Caransebeș

Persoană de contact: Cornel Stănescu
Adresa: Strada Simion Bărnuțiu, nr. 43, Caransebeș
Tel: 0744/ 390727

Prezentarea organizației

Motivația înființării

Dificultățile apărute în comunitățile de romi din Caransebeș au determinat inițierea unei organizații cu personalitate juridică. Acest demers a fost sprijinit și de primăria Caransebeș.

Înființată în 1998, organizația apare ca un răspuns la nevoile membrilor comunităților de romi din Caransebeș.

În fapt, este vorba despre dobândirea personalității juridice pentru o filială a Alianței pentru Unitatea Romilor înființată la nivel național în 1996.

Obiectivele organizației

- ◆ emanciparea socială și profesională a populației de romi;
- ◆ afirmarea, păstrarea și îmbogățirea limbii romani prin activități culturale și artistice, prin mijloace de comunicare în masă, prin organizare de cursuri, manifestări;

- ◆ sprijinirea etnicilor romi pentru a beneficia de toate drepturile lor de cetățeni.

Alte activități de succes

- ◆ asigurarea asistenței medicale pentru comunitățile de romi și dezvoltarea unei rețele de educație sanitară;
- ◆ asigurarea alfabetizării membrilor comunității și a cunoașterii problemelor acestei comunități în cadrul larg al societății românești;
- ◆ acordare de asistență juridică;
- ◆ sprijin material pentru bătrâni și persoane cu handicap;
- ◆ sprijinirea revigorării unor meserii tradiționale.

Proiectul: “Ajutați-ne să învățăm o meserie”

Scop: Creșterea gradului de pregătire și integrare a tinerilor romi din Caransebeș.

Obiective

Sprijinirea persoanelor prin școlarizare în diferite meserii căutate pe piața muncii;

Sprijinirea și integrarea șomerilor într-un loc de muncă.

Grup țintă

Tineri romi care nu au nici o calificare și doresc să se califice în meserii solicitate pe piața muncii din Caransebeș.

Beneficiari: 30 de tineri romi.

Activități în cadrul proiectului

- ◆ Semnarea parteneriatului cu Agenția Județeană de Ocupare și Formare Profesională Caraș Severin, pentru pregătirea tinerilor în meseriile: zidar, zugrav și mecanic auto;
- ◆ Identificarea și selectarea tinerilor;
- ◆ Calificarea acestora și găsirea unui loc de muncă sau sprijinirea în înființarea unei societăți de profil.

Rezultate

”- Au fost cam în jur de 30 de persoane cu diplomă de meseriași: zugravi, zidari și mecanici auto.

- Și au reușit să se angajeze o parte din ei?

- Parte pe la particular, pe la patron, alții lucrează particular, alții vor să-și facă un atelier privatizat.

- Jumătate, mai mult de jumătate, restul lucrează pe cont propriu.”(Cornel Stănescu)

Parteneri

Agenția Județeană de Ocupare și Formare Profesională Caraș Severin.

Proiecte similare: Asociația Amare Phrala; Uniunea Generală a Romilor Hunedoara.

Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”

Persoană de contact: Gelu Duminică

Adresa: Mihai Eminescu, nr.160, sector 2

Tel/fax: (021) 210.05.39;

E-mail: impreuna@dnt.ro

Prezentarea organizației

Încă de la înființare, Agenția de Dezvoltare Comunitară "Împreună" desfășoară programe de dezvoltare comunitară în comunitățile de romi, cu implicarea și participarea directă a romilor și a autorităților locale, pentru că, după cum sugerează și numele, vrem să formăm un parteneriat activ între comunitățile de romi–autorități locale și agenție.

Misiunea

Misiunea agenției este orientată în vederea păstrării și afirmării personalității romilor, a recunoașterii lor ca popor și ca minoritate etnică și națională, prin activități de cercetare, documentare și difuzare, elaborare și implementare a politicilor sociale în folosul romilor.

Obiective

- ◆ dezvoltarea comunităților de romi și a proceselor de dezvoltare a localităților, în contextul drepturilor civile, sociale, politice și economice din care fac parte și în contextul unor procese (naționale și internaționale) cu care sunt articulate colectivitățile distincte de romi;
- ◆ dezvoltarea relațiilor de cooperare și parteneriat cu asociații private, publice naționale și internaționale, specializate în cercetarea și implementarea programelor sociale pentru romi;
- ◆ analiza diferitelor tipuri de comunități de romi, a istoriei sociale și a culturii lor specifice din perspectiva proceselor de schimbare socială, în contextul local și național;
- ◆ elaborarea de sinteze, documente, rapoarte de cercetare pentru asociații și organizații naționale, guvernamentale și nonguvernamentale interesate în cunoașterea realistă a situațiilor specifice, a colectivităților de romi;
- ◆ participarea la elaborarea, implementarea și evaluarea unor programe specifice de dezvoltare comunitară comprehensivă, realizate cu participarea colectivităților de romi din diferite localități din România și din alte țări;

Inițiative reușite în dezvoltarea comunitară a localităților cu populație roma

Introducere

Neîncrederea reciprocă dintre romi, majoritari și autoritățile locale, a dus la excluderea și marginalizarea romilor, în ceea ce privește educația, sănătatea, locuințele, locurile de muncă etc.

În mod similar, se înregistrează o lipsă de comunicare între romi și autorități locale, persoane și instituții aparținând majorității. O consecință a acestor practici este accesul limitat al grupurilor aparținând comunității

romilor la procesele decizionale și, în multe cazuri, manifestări cotidiene constând în măsuri, atitudini și idei discriminatorii, câteodată severe, diferite forme de discriminare și violență îndreptate împotriva romilor sau a comunităților lor.

Un număr de oficiali și angajați ai agențiilor guvernamentale, incluzând autoritățile locale, se mai comportă, încă, conform vechiului sistem și adesea nu admit noile idei legate de procesele de dezvoltare a participării, în timp ce birocrăția împiedică implementarea lejeră a activităților de dezvoltare comunitară. În mod similar, în unele cazuri, creșterea încrederii în bugetul central limitează capacitatea autorităților locale de a obține resursele necesare pentru activitățile de dezvoltare locală.

Conștientizarea potențialului proceselor de dezvoltare care implică participarea și metodele de dezvoltare a comunității ca instrumente pentru dezvoltarea locală este esențială în ghidarea și promovarea proiectelor de dezvoltare locală, pregătirea structurilor organizaționale, care să aibă capacitatea de a satisface aceleași funcții pentru un număr crescând de proiecte de dezvoltare locală pe viitor.

Experiențele ne arată că inițiativele de dezvoltare locală care vin din interiorul comunității locale ar trebui încurajate sau facilitate prin intermediul unui sprijin (constând în bani și expertiză) exterior, pe durata perioadei inițiale de cooperare.

Istoria aplicării proiectului în localitatea Nușfalău, județul Sălaj.

Proiectul de dezvoltare comunitară locală a început în 1996, când Fundația SPOLU International Olanda a fost invitată de Ministerul de Externe al Olandei să realizeze un studiu de fezabilitate în România, cu scopul de a urmări dacă abordarea SPOLU din Republica Slovacă și Cehă ar putea fi aplicată cu rezultate pozitive și în România.

Proiectul a început în toamna anului 1996, cu susținere financiară pe o perioadă de trei ani, în satele Valcău, Nușfalău și Fildu din județul Sălaj, Nord-Vestul Transilvaniei, prin cooperarea dintre Misiunea în România a Medicilor fără Frontiere, Spolu International Olanda și Romani CRISS.

O fundație caritabilă olandeză, Biroul pentru Europa Centrală și de Est, a donat 300.000 de guldeni pentru trei ani, în medie câte 10.000 de guldeni pentru inițiativele anuale din fiecare sat.

După terminarea misiunii MSF în România în 1997 și a colaborării cu Romani CRISS în 1999, proiectul a fost continuat de Agenția de dezvoltare “Împreună”- România și Spolu International – Olanda.

Coordonatorii proiectului: Marica Ionescu și Jef Helmer.

Descrierea localității și a oamenilor din Nușfalău

Localitatea Nușfalău este situată la 110 km de orașul Cluj și numără circa 510 români, 3.300 de unguri și 426 de romi.

Comunitatea romilor din Nușfalău este situată la granița satului, concentrată în trei comunități: cartierul Brazilia, cu cel mai mare număr de romi, aproximativ 325, cartierul Bacoș, cu un număr de 66 de romi și cartierul gării, cu un număr de aproximativ 26 de romi.

Istoria locală a cartierului Brazilia vorbește despre baronul maghiar Bamfi, împrumutat pentru merite deosebite de către regimul austro-ungar, cu terenurile pe care se află în prezent localitatea Nușfalău. Cartierul Brazilia din localitatea Nușfalău, în timpul regimului austro-ungar, a fost o colonie în care au fost “izolați” bolnavii de ciumă. Încetul cu încetul, romii cărămidari “angajați” de baronul Bamfi s-au așezat în acest cartier, care, ulterior, a fost donat de către baron romilor înșiși.

Religia romilor din acest cartier este baptistă, creștin ortodoxă și protestantă. Comunitatea este coordonată de un “bulibaș” (lider tradițional recunoscut de romi) Victor Kallai.

Limbile vorbite de romii din cartierul Brazilia sunt în principal maghiara și romani. Deși exprimarea în limba română este defectuoasă, copiii romilor nu sunt agreeți în școlile primare cu predare în limba maghiară, de aceea lipsa socializării în grădinițe și a anului pregătitor în vederea accesului în primul an de școală creează mari dificultăți copiilor.

În general, frecvența școlară a copiilor este bună, motivată de alocația acordată de stat (aproximativ 3\$/lună), condiționată de frecvența

școlară. O mică parte a copiilor nu frecventează regulat cursurile școlare, determinați de părinți prin lipsa resurselor financiare minimale, a hranei și a îmbrăcăminte adecvate, lipsa perspectivei de realizare prin școală.

Marea majoritate a romilor din cartier lucrează sezonier la ceilalți membri majoritari ai comunității locale (maghiari) și aduc câștiguri insuficiente pentru familiile cu mulți copii, de altfel principala caracteristică a romilor din cartierul Brazilia.

Numărul mare al familiilor concentrate în cartierul Brazilia în case formate în majoritatea cazurilor dintr-o singură cameră pentru circa 3 generații, a dus la supraaglomerarea cartierului și evident la dorința de extindere a membrilor comunității.

Legea Fondului Funciar nu s-a aplicat nici în cazul romilor din Nușfalău, iar ajutorul social nu se acordă pe motiv că bugetul local nu are fonduri, sau/și că romii nu contribuie la formarea acestuia.

Lipsa locurilor de muncă și a unui venit regulat, a educației și a asistenței sanitare, dublată de rezultatele alegerilor locale, au accentuat lipsurile membrilor comunității, au creat nemulțumiri și tensiuni atât din partea romilor cât și din partea autorităților locale.

Exemple: Lipsa lemnului pentru încălzit, pe care romii le procură ilicit și pentru care primesc amenzi consistente, unele dintre ele transformându-se pe pedepse penale. Adunarea legumelor ramase în câmp după ce proprietarii au strâns recoltele a dus la pedepsirea a 7 femei, mame a câte 4 copii minori, chiar dacă au avut acordul proprietarului.

Metodologia proiectului

Identificarea problemelor/metoda de lucru

În aprilie 1996, inițiatorul proiectului, dl Jef Helmer a efectuat o vizită prospectivă în România, în 5 comunități locale, asistate de aproximativ 5 ani de Misiunea în România a Medicines sans Frontieres (MSF), care își termina misiunea în România. În acest mod, SPOLU a putut continua munca celor de la MSF, împreună cu Romani CRISS,

organizație națională a romilor, cu sediul în București, care a devenit partener al SPOLU, în coordonarea proiectelor.

La o a doua vizită, în noiembrie 1996, s-a organizat în plan local un training de două zile, coordonat de un trainer olandez, expert în dezvoltare comunitară, la care au participat 9 reprezentanți ai comunității de romi și reprezentanți ai autorităților locale.

În prima zi, reprezentanții comunității și-au identificat propriile problemele ale comunității și și-au ierarhizat inițiativele. A fost întocmit un buget estimativ al inițiativelor, s-au împărțit sarcinile și responsabilitățile, s-au fixat termenele de execuție și s-a organizat „grupul de inițiativă” local. Rezultatul final al celor 2 zile de training l-a constituit semnarea unui protocol de colaborare între „grupul de inițiativă”, autoritățile locale și asociațiile partenere Spolu și Romani CRISS, cu scopul sprijinirii inițiativelor locale și al implementării lor.

Inițiativele propuse de „grupul de inițiativă” vizau:

- ◆ lucrări de infrastructură, prelungirea rețelei electrice în cartierul Brazilia, racordarea la rețea și introducerea curentului electric în case, amenajarea drumului de acces în cartier;
- ◆ crearea locurilor de muncă pentru romi și introducerea meseriilor vocaționale pentru femei;
- ◆ sport și cultură pentru membrii comunității (înființarea unei echipe de fotbal și achiziționarea de instrumente muzicale).

Sarcini și responsabilități:

Pentru lucrările de infrastructură comunitară, în protocolul de colaborare semnat la sfârșitul celor 2 zile de training, Victor Kallai din partea “grupului de inițiativă” și primarul comunei au preluat sarcina contactării organelor de specialitate pentru investigațiile privind proiectul și costurile lucrării. Contribuția romilor ca metoda de lucru a fost fixată până la ½ din prețul total al lucrării și de asemenea de participare la muncile necalificate din proiect.

În ianuarie 1997, 7 familii au încheiat contracte cu RENEL Zalău pentru introducerea curentului electric și racordarea la rețea, condiție pentru începerea lucrărilor.

În martie 1997, lucrările au fost terminate.

Costurile totale ale proiectului: 1,264 USD alocate de finanțatori, 500 USD contribuția comunității de romi, 1,227 USD contribuția primăriei locale.

Modul în care s-a desfășurat acest prim proiect în care romii au jucat un rol activ și participativ, negociindu-și interesele cu autoritățile locale și instituții specializate a creat baza încrederii reciproce între romi, autorități locale și finanțatori, necesară în programele de dezvoltare comunitară locală. A schimbat imaginea romilor față de autoritățile locale, până atunci insensibile și necooperante, dar și a autorităților față de romii “care nu vor să muncească”, “nu sunt organizați”.

În luna aprilie 1997, 2 reprezentanți ai comunității din Brazilia - Nușfalău au fost incluși în programele de formare a liderilor romi desfășurate de asociația Romani CRISS, responsabilă în protocolul încheiat la Nușfalău cu instruirea și acordarea de consultanță în proiectul local. La sfârșitul cursurilor de formare, Victor Kallai și Lăcătuș Sandor au conceput și prezentat un proiect de creare a locurilor de muncă pentru romi – punct de lucru cărămidărie. În paralel, grupul de inițiativă local a început pregătirile de înființare a unei asociații neguvernamentale, în care au fost incluși și alți 12 membri, printre ei aflându-se consilierul pe problemele minorităților și drepturile omului din cadrul Consiliului local – Bubela Gheorghe, și soția acestuia, instructor la căminul pentru persoane cu deficiențe mintale din localitate – Bubela Etelka.

În mai 1997, a fost implementată o a doua inițiativă – aducătoare de venituri și crearea locurilor de muncă – cărămidărie.

Pentru începerea proiectului, s-a organizat în plan local o nouă reuniune al cărui scop a fost atragerea partenerilor în proiect, împărțirea responsabilităților și a contribuțiilor, stipulate într-un act adițional la protocolul încheiat la începutul proiectului. Primăria locală a oferit o

suprafață de teren pe care 9 familii, aproximativ 20 de persoane, s-au organizat și au realizat cărămidăria, cu un sprijin financiar extern de 1,493 USD.

Victor Kallai – președintele asociației locale și Lacătuș Sandor, au fost responsabili pentru organizarea șantierului, construcția cuptoarelor de ars cărămida, arderea cărămizii și vinderea ei. Sprijinul extern (1,493 USD) a fost utilizat pentru confecționarea uneltelor și sculelor necesare în proiect, a lemnului pentru confecționarea meselor, achiziționarea cărbunelui și o mică “diurnă” până la începerea vânzării primelor cărămizi.

Rezultatele aplicării proiectului

La sfârșitul celor 4 luni de lucru, cu beneficiile încasate prin vinderea cărămizii, alte 6 familii și-au introdus curentul electric în case fără sprijin din exterior, s-a construit o casă unei femei văduve cu mulți copii și s-au cumpărat rechizite și îmbrăcăminte pentru copiii școlari.

Posibilitatea împuternicirii romilor în discutarea problemelor cu care se confruntau s-a materializat prin invitarea în calitate de delegat sătesc a lui Victor Kallai în cadrul ședințelor consiliului local.

Conform Legii Administrației Publice Locale, delegatul sătesc poate să participe la ședințele consiliului local, fără drept de vot, însă, i se oferă posibilitatea de exprimare a diverselor probleme ale comunității pe care o reprezintă, participă la procesele decizionale, introduse în agenda discuțiilor de consilierul local responsabil pentru minorități.

În anul 1998, odată cu înființarea asociației Romii din Brazilia Nușfalău, o mare parte din managementul organizațional al proiectelor locale asigurat de coordonatorul Romani CRISS, a fost transferat Consiliului de Administrație, iar accentul coordonatorilor de proiect Mariea Ionescu și Jef Helmer, s-a concentrat pe sfaturi în găsirea resurselor financiare locale, consultanță și sprijin în pregătirea propunerilor de finanțare către donatori, capabile să asigure continuitatea proiectelor.

Un rol principal în organizarea, coordonarea și implementarea proiectelor “Clubului de femei” l-a avut Bubela Etelka, reprezentantă a minorității maghiare, care a pus la dispoziția femeilor rome membre în club, diverse materiale, utilizarea telefonului, și a autoturismului proprietate personală, a amenajat o cameră cu destinație pentru sediul asociației romii din Brazilia – Nușfalău.

În această atmosferă locală, au fost organizate și alte activități în parteneriat cu biserica baptistă, biserica reformată și cultul pentecostal, primăria locală, dispensarul local, farmacia, Asociația Romii din Brazilia Nușfalău și Agenția de dezvoltare comunitară „Împreună”, calificate de „gurile rele” ca reforma în domeniul cerșitului:

- ◆ organizarea serbării pomului de iarnă în comunitatea din Brazilia – Nușfalău;
- ◆ înființarea „Clubului femeilor” în cadrul căruia femeile desfășoară cursuri de croitorie, alfabetizare, pregătire a mâncărilor și dulciurilor pentru familiile lor cu diverse ocazii;
- ◆ ajutor sanitar de urgență în combaterea hepatitei de tip B;
- ◆ sprijin financiar și logistic oferit femeilor condamnate abuziv pentru adunarea legumelor rămase în câmp după ce proprietarii au strâns recoltele.

Includerea în Consiliul de Administrație a celor 2 reprezentanți a contribuit la schimbarea percepției majoritarilor maghiari față de minoritatea roma.

Lobby-ul în plan local, pe de o parte în consiliul local, pe de altă parte printre familiile majoritare a celor 2 pentru găsirea soluțiilor și resurselor locale a determinat un alt gen de toleranță și comportament față de a comunitatea roma. De exemplu, pentru perioada de iarnă, când romii nu au resurse financiare pentru traiul minimal, majoritarii le acordă produse alimentare în schimbul muncii sezoniere din primăvară.

Desigur, acest troc local este interpretabil; însă între cerșetorie și/sau furt pentru supraviețuirea familiei, prestarea unei munci este acceptabilă.

De asemenea, faptul că primăria locală, în calitate de verigă a Guvernului României, în deplină cunoștință de cauză, nu aloca ajutorul social romilor și nici nu a înființat cantinele sociale, măcar pe timpul iernii, pentru persoanele care nu au un mod de a-și câștiga existența, inclusiv pentru romi, denotă lipsa de preocupare, a voinței politice și a interesului pentru cetățenii săi, încurajând actele și faptele ilicite, oprobiul public.

Implementarea noilor inițiative locale, în anul 1998

Dacă până în 1997, migrația internă în căutarea unui loc de muncă era frecventă, rezultatele primului an de lucru în activitățile aducătoare de venit și crearea a locurilor de muncă au încurajat și motivat membrii comunității de romi în reluarea proiectului cărămidărie și în exploatarea resurselor locale. Motivați, pe de o parte, de proasta experiență cu angajatorii care refuzau la terminarea sezonului să plătească muncitorii romi – cărămidari –, motivând lipsa pieței de desfacere a cărămizilor, pe de altă parte pentru că puteau să rămână să lucreze în plan local, alături de familie, pentru anul 1999, 25 de familii și-au exprimat interesul de a lucra în punctul de lucru –cărămidărie.

S-au reluat discuțiile în plan local pentru alocarea de către primăria locală a unei bucăți de teren și stipularea intențiilor printr-un nou acord de parteneriat, însă fără succes. Primarul comunei, Balazs Zoltan, a fost nemulțumit de refuzul asociației romilor de a-i oferi gratuit 10.000 de cărămizi. Lipsa cooperării din partea primăriei locale, însemna pierderea obiectivului proiectului și implicit a resurselor umane, pregătite pentru o nouă migrație în căutarea unui loc de muncă.

Soluția propusă de președintele asociației romilor pentru rezolvarea problemei a fost achiziționarea a 2,5 ha de teren, o posibilitate pentru împrăștierea asociației și implicit a membrilor asociației. Consilierul

local a găsit două familii de maghiari care anual lăsau pământul nelucrat, dată fiind lipsa de posibilități financiare pentru cultivarea, întreținerea și recoltarea produselor. Soția acestuia și Victor Kallai au întocmit actele de trecere în proprietatea asociației locale a terenului. Costurile de achiziție a terenului au fost suportate de finanțatori, aproximativ 900 USD.

Începerea punctului de lucru cu 25 de familii, aproximativ 95 de persoane, a constituit un adevărat curaj, atât din partea coordonatorilor locali ai proiectului cât și din partea coordonatorilor Mariea Ionescu și Jef Helmer.

Organizarea în punctul de lucru s-a făcut pe echipe, coordonate de un șef de echipă, responsabil în fața Consiliului de Administrație al asociației, în cadrul ședințelor săptămânale. Fiecare echipă și-a parcelat terenul și l-a amenajat pentru desfășurarea proiectului. S-au achiziționat scule și unelte pentru noii veniți în echipă și s-au construit adăposturi improvizate în incinta punctului de lucru. S-a achiziționat lemn și s-au construit mesele pentru pregătirea lutului, s-au săpat fântâni pentru asigurarea cu apă. Contribuția în muncă a celor 27 de familii în organizarea proiectului a fost estimată la aproximativ 2,143 USD.

Responsabilitățile pentru introducerea în cuptor a cărămizilor, construcția cuptoarelor pentru arderea acestora, livrarea cantitativă și calitativă a cărămizilor, ca și asigurarea climatului propice desfășurării activităților au fost preluate de 3 membri ai Consiliului de Administrație: Victor Kallai, Lăcătuș Sandor și Boldijar Gheorghe.

Consilierul Pubela Gheorghe și coordonatoarea "Clubului femeilor" Pubela Etelka, împreună cu Victor Kallai au preluat responsabilitatea găsirii potențialilor cumpărători, încheierea contractelor de vânzare și gestionarea corectă a resurselor financiare, în limita capitolelor decise într-o reuniune ulterioară cu membrii asociației.

Romani CRISS a întocmit contractele de rambursare a unei jumătăți din împrumutul acordat pentru desfășurarea proiectului, a monitorizat și evaluat proiectul.

Rezultatele proiectului

La sfârșitul proiectului, în luna septembrie 1998, au fost confecționate 250.000 de cărămizi arse și alte 100.000 nearse. O parte dintre beneficiarii proiectului au lucrat o cantitate de cărămidă în plus față de cerințele proiectului, pe care au vândut-o cu acordul Consiliului de Administrație sau și-au renovat casele. O parte din cărămidă a fost vândută, iar profitul a fost depus în contul asociației. 10.000 de bucăți au fost donate de către asociația locală sinistraților dintr-o localitate învecinată, unde primăria locala intenționa refacerea caselor deteriorate. Cantitatea nevândută s-a acoperit cu folie și s-a sigilat, s-a angajat un paznic.

Contribuția în cărămidă a asociației romilor din Brazilia la fondul pentru sinistrați, a provocat încă o dată autoritățile locale și populația majoritară. La această nouă imagine au contribuit și femeile, care, cu ajutorul a 4 mașini de cusut second hand trimise de bisericile olandeze prin Biserica Reformata Nușfalău, au prelungit cursurile de formare profesională.

De asemenea, organizarea activităților gospodărești de genul “cum să pregătești o prăjitură”, au făcut ca inclusiv femeile majoritare maghiare, să ceară sfaturi de la femeile rome în pregătirea acestora. Chiar dacă proiectul pare banal, acesta a contribuit la lărgirea sferei de dialog și participare, la schimbarea mentalităților și întărirea stimei de sine. Un alt rezultat îl constituie chiar schimbarea atitudinii bărbaților față de femei în cadrul familiei și, nu în ultimul rând, bucuria principalilor beneficiari – copiii – de a schimba ritualul sărăcăcios de sărbători.

Spre sfârșitul anului 1998, Romani CRISS a organizat o serie de activități destinate comunicării rezultatelor din proiectele locale cu accent pe proiectele aducătoare de venit. În cadrul acestei reuniuni s-a discutat

destinația cărămizilor depozitate. Soluția consilierului local a fost cedarea unei jumătăți dintr-un grajd pentru creșterea animalelor pentru contravaloarea cărămizilor depozitate. Președintele asociației Victor Kallai a propus începerea unui program de construcție a locuințelor sociale în comunitatea din Brazilia Nușfalău. Această idee a fost discutată în timpul reuniunii din octombrie și decembrie 1998 de la București, care s-a axat în principal pe criteriile de selecție clare a beneficiarilor locuințelor sociale.

Programul de construcție a locuințelor sociale 1999

Desprinderea Organizației Romani CRISS din parteneriatul cu Spolu International a determinat un ritm sacadat al dinamicii proiectului, marcat de o anumită nesiguranță a sfaturilor și consultanței, de amânare a deciziilor de continuare a proiectului.

Înființarea Agenției „Împreună” a permis începerea, în iunie 1999, a proiectului de construcție de locuințe sociale, proiect finalizat în octombrie 1999 prin darea în folosință a acestora. Proiectul este considerat de mass media ca fiind o premieră națională.

Metodologia proiectului

Metoda folosită în program a fost aceeași, de introducere a contribuției muncii umane și financiare locale.

Costurile pentru achiziționarea terenului necesar construcției de locuințe sociale au fost suportate de către asociația locală Romii din Brazilia – Nușfalău prin profitul obținut din vânzarea unei părți a cărămizii efectuate în 1998.

Cărămida utilizată în construcția locuințelor sociale provine din proiectul cărămidărie 1998. Contravaloarea acesteia în lei a fost executată (în cărămizi) în 1999 de către fiecare beneficiar al locuinței sociale,

aproximativ 15.000 de bucăți la prețul de 800 lei/bucată, incluzând și cantitatea de cărămidă pentru construcția WC-urilor și a gardurilor.

În mai 1999 s-au stabilit criteriile de selecție a beneficiarilor:

- ◆ voința de schimbare a atitudinii “cum o vrea Dumnezeu” în implicare activă;
- ◆ familii lărgite, cu mulți copii;
- ◆ posibilitatea contribuției prin cantitatea de cărămidă și muncă voluntară;
- ◆ sprijin pentru alte 2 familii din comunitate care nu pot să realizeze nici cantitatea de cărămidă necesară construcției caselor și nici nu pot plăti jumătate din costul total de construcție prin cantitatea de cărămidă efectuată și dată în contul asociației (o familie de handicapați și o văduvă cu 4 copii).

În iunie 1999, după o lună de negocieri cu membrii comunității asupra primilor beneficiari, s-a semnat contractul de execuție cu constructorul a 10 locuințe sociale în localitatea Nușfalău, în baza devizului ofertă, pentru suma de 70.000 NLG.

În iulie 1999, s-a întocmit documentația, s-a alocat un avans de 30% din valoarea totală a lucrării, aproximativ 20,833 NLG, urmând ca cea de a doua tranșă să se efectueze la terminarea a 5 case, aproximativ 24,305,5 NLG, iar la terminarea lucrării restul de 24,305,5 NLG.

Comunitatea de romi din Nușfalău a selecționat beneficiarii programului, pe care constructorul i-a introdus în echipa de constructori alături de președintele asociației Victor Kallai și Lăcătuș Sandor.

1. Contribuția celor 10 persoane, beneficiare ale locuințelor sociale

Munca prestată	valoare ROL	valoare NLG
munca necalificată	640.000	88.88
săparea canalelor de scurgere a apei	1.404.000	195
izolarea podurilor cu pământ amestecat cu ciment	4.252.500	590.62
* cantitatea de cărămizi: 800 lei/buc. x 6.100 buc./familie = 61.000 buc./total	48.800.000	6,777.77
încărcat, descărcat, compactat pietriș	14.720.000	2,044.44
săpat și construit W.C.	8.280.000	1,150
împrejmuirea locuințelor cu garduri din sârmă ochiuri, executată de romii înșiși	31.200.000	4,333.33
Total 10 contribuție pentru 10 locuințe sociale	109.296.500	15,180
Total contribuție /familie	10.929.650	1,518

*Cantitatea de cărămidă evaluată reprezintă proprietatea comună a Asociației Romii din Brazilia, efectuată în 1998, împrumutată celor 10 beneficiari ai proiectului din 1999.

2. Contribuția Consiliului local Nușfalău

Contribuția autorităților locale	valoare ROL	valoare NLG
180 (m ³) pietriș	18.000.000	2,500
transport pietriș	7.000.000	972.22
5 tone ciment	5.000.000	694.44
Total contribuție autorități locale	30.000.000	4,166,66
Total contribuție/familie	3.000.000	416.66

3. Contribuția Prefecturii Sălaj

Autorizațiile de construcție a locuințelor sociale	12.000.000	1,666.66
Total contribuție/familie	1.200.000	166,66

4. Contribuția finanțatorilor

Spolu Internațional & Agenția "Împreună"	500.000.000	69,444.44
Total contribuție/familie	50.000.000	6,994,44

Rezultă că pentru o locuință socială costurile sunt:

Total contribuție/familie romi	10.929.650	1,518
Total contribuție/familie autorități locale	3.000.000	416.66
Total contribuție/familie prefectura	1.200.000	166,66
Total contribuție/familie finanțatori	50.000.000	6,994,44
Total general pentru o familie	65.129.650	9,095.75

Sursa tabelor: Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”.

O altă contribuție a comunității este săparea unei fântâni pentru alimentarea cu apă potabilă.

În deplasarea din 15 august 1999, beneficiarii celor 10 locuințe sociale, membrii Consiliului de Administrație, constructorul și asociațiile finanțatoare au discutat posibilitatea rambursării de către beneficiari a unei jumătăți din prețul total alocat proiectului de către finanțator, adică 34,722 NLG. Cum comunitatea de romi din Nușfalău nu are posibilități certe de rambursare financiară datorită lipsei unui venit cert și permanent, s-a stabilit înlocuirea plăților lunare sub forma chiriilor prin rambursarea în natură – cărămidă.

Planul de rambursare, în acest caz, cuprinde:

- ◆ cantitatea de cărămidă (61.000 bucăți) efectuată în anul 1998, proprietate a asociației locale, estimată per total în proiect la 15,180 NLG, împărțită la 10 familii beneficiare ale locuințelor sociale =1,518 NLG, echivalentul a 13.662 bucăți cărămizi/familie, costuri rambursabile în anul 1999.
- ◆ cantitatea de cărămidă care se va efectua în anul 2000, aproximativ 140.703 bucăți, în valoare totală de 19,542 NLG, fiecărei familii revenindu-i efectuarea a 14.070 bucăți de cărămidă, în valoare de 1,954 NLG/ familie.

Dreptul de proprietate asupra locuințelor sociale

Locuințele sociale vor fi date în locație de către asociațiile finanțatoare în calitate de locatoare, asociației Romii din Brazilia- Nușfalău în calitate de locatară, ceea ce conferă o măsură de siguranță în plus.

Până la rambursarea de către beneficiari a jumătate din costul de execuție a caselor, (anul 2000), se amână transmiterea dreptului de proprietate asupra caselor, prin stipularea fermă în contractul de locație a clauzei de rezervă.

Prefectura Sălaj a emis avizele de construcție pentru locuințele sociale pentru proprietarul Asociația Romilor din Brazilia.

Rezultatele proiectului

- ◆ îmbunătățirea condițiilor de locuit a 10 familii, membre ale comunității din Brazilia;
- ◆ crearea de noi locuri de muncă, sezoniere pentru 18 tineri;
- ◆ echipa a fost formată și din tineri romi aparținând comunității, calificați în construcții, coordonarea fiind asigurată de un inginer rom recunoscut pe piața muncii prin promptitudine și seriozitate;
- ◆ după terminarea proiectului, alte 3 case au fost construite din resurse proprii iar alte 2 au fost amenajate;
- ◆ metoda de lucru a fost preluată și de alți lideri locali, preocupați în găsirea soluțiilor pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit.

Informațiile despre proiect și metoda de lucru au fost trimise Guvernului României, Departamentului pentru Protecția Minorităților Naționale – Oficiului Național pentru Romi și prezentate în diferitele reuniuni organizate la nivel local/regional/național.

La deschiderea oficială de dare în folosință a locuințelor sociale au participat și membri ai guvernului român. Aceștia, în diverse ocazii, amintesc despre proiectul de la Nușfalău ca despre o inițiativă reușită, însă modelul nu a fost preluat/continuat, chiar dacă în cadrul Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriale există un fond de construcție a locuințelor sociale.

Capitolul V.

Concluzii și recomandări

Concluzii

În urma analizelor diverselor date oferite de literatura de specialitate, putem afirma că există multiple cauze ale accesului limitat al romilor pe piața muncii. Ținând cont de grupul țintă pe care l-am avut în realizarea acestui studiu, tineri între 16-35 ani, considerăm că principalele probleme al acestui segment al populației de romi în accesul pe piața muncii sunt:

- ◆ În general, romii reprezintă o populație tânără și puțin calificată care exploatează resurse marginale de obținere a veniturilor. Profesiile moderne sunt rare în rândul oamenilor, chiar și la generația tânără.
- ◆ Lipsa totală a educației (cu cauze multiple) sau ieșirea prea devreme din sistemul de educație face ca romii să aibă un acces limitat la slujbe bine plătite și acest fapt conduce la sărăcie și la cercul vicios al capcanei acesteia care se transmite la generațiile următoare.
- ◆ Problematika tinerilor și a accesului lor la educație și profesii moderne este cea asupra căroră programele și proiectele trebuie să se focalizeze în următorii ani. Presiunile pe care aceștia le fac și le vor face pe piața muncii (având în vedere nivelul de educație scăzut și ponderea ridicată în totalul populației) vor fi din ce în ce mai puternice.
- ◆ În rândul romilor, femeile au o poziționare și mai slabă pe piața muncii comparativ cu bărbații, ceea ce conduce la nevoia unor programe speciale destinate acestora.

◆ Parteneriatele locale de tip public-privat-sector neguvernamental pot contribui în unele zone la o mai bună integrare a romilor pe piața muncii.

Soluțiile trebuie căutate/negociate în fiecare comunitate, deoarece nu există un model general valabil pentru toată populația de romi din România.

Soluții posibile

Dezvoltarea colaborării dintre structurile administrației publice și organizațiile neguvernamentale ale romilor, pe baza încheierii de parteneriat a condus în multe cazuri la rezultate pozitive.

a. În general, în cazul acestui tip de colaborare:

◆ **parteneriatul** cu autoritățile locale în derularea unor proiecte crește șansa reușitei sau chiar constituie o garanție a reușitei proiectelor la nivel comunitar. Astfel, s-ar putea rezolva unele probleme acute și vechi din comunitățile de romi, cum ar fi: **proiecte de infrastructură la nivel local** (aprovizionarea cu apă, gaz, asigurarea iluminatului, îmbunătățire a străzilor, drumurilor etc.); **construcție/reabilitare case**.

◆ obținerea actelor de identitate, rezolvarea statutului juridic al locuințelor, terenurilor aferente locuinței, contracte de proprietate, înscrieri în documente cadastrale și parteneriatele (cu autoritățile locale), conduc la reducerea ostilității și neîncrederii reciproce, la o mai bună cunoaștere și la creșterea respectului între parteneri; contribuie la eliminarea stereotipurilor.

◆ prezența romilor în structurile politice și administrative locale reprezintă o mai bună posibilitate pentru convingerea autorității publice de necesitatea și avantajele aprobării unor proiecte depuse către finanțatori sau către consilii locale – buget de stat. Proiectele trebuie prezentate având

la baza nevoile identificate de către romi și să fie concepute ținând cont de principiul participării active pentru întreaga comunitate, astfel realizându-se și interesele stringente ale comunităților de romi;

◆ se schimbă poziția rigidă generatoare de marginalizare sau chiar discriminare a unor autorități dar și a comunităților de romi.

b. *Crearea de locuri de muncă pentru romi:*

◆ proiectele necesare, deși sunt greu de implementat și finalizat, sunt cele care promovează măsuri active, creează locuri de muncă. *Acest gen de proiecte este extrem de util, pentru că ele poate compensa, într-o oarecare măsură, prevederile discriminatorii sau defavorizante din legea fondului funciar și cea a protecției sociale; în plus, ele oferă bazele unei dezvoltări comunitare comprehensive și de durată.*

◆ necesitatea depășirii stereotipului meseriilor tradiționale ale romilor; necesitatea calificării romilor în meserii moderne, solicitate pe piața muncii .

◆ acțiuni și demersuri pentru depășirea discriminării la angajare;

◆ ***multiplicarea proiectelor derulate deja în domeniul formării profesionale prin ONG-uri de către instituțiile statului. Transformarea acestor practici pozitive în politici de stat .***

Recomandări

◆ demararea unor programe naționale și locale de pregătire a romilor pentru a lucra în administrație și serviciile publice;

◆ ***angajarea romilor, absolvenți de studii de specialitate, în instituțiile descentralizate ale ministerelor de resort :***

- Direcțiile Județene pentru Protecția Copilului;
- Agențiile Județene pentru Ocupare și Formare Profesională;
- Direcțiile Județene pentru Sănătate Publică;
- Inspectoratele școlare etc.

◆ reînființarea posturilor de inspectori pentru romi la nivelul Ministerului Muncii, al structurilor teritoriale ale ministerului și în cadrul Agenției Naționale de Formare și Ocupare Profesională;

- ◆ încheierea de parteneriate între administrațiile publice și reprezentanții comunităților de romi în *conceperea și derularea* de programe efective, *parteneriat activ*;
- ◆ *includerea romilor în structurile decizionale*.
- ◆ evaluarea nevoilor de pe piața muncii, astfel încât să fie identificate domeniile accesibile romilor, ținând cont de pregătirea lor actuală;
- ◆ înființarea *Centrelor de Incluziune Profesională pentru Romi* în cadrul comunităților locale, cu scopul formării și facilitării angajării romilor pe piața muncii;
- ◆ conceperea și dezvoltarea de măsuri afirmative în domeniul pregătirii profesionale și ocupării;
- ◆ programe de construire a încrederii romilor în structurile de asociere la nivel local și regional;
- ◆ implicarea mass media în prezentarea unei imagini corecte despre romi;
- ◆ conceperea și implementarea programelor de dezvoltare locală/comunitară pe termen scurt, în scopul realizării dezvoltării durabile;
- ◆ crearea de IMM-uri ale romilor pentru accesarea resurselor financiare existente pe piață;
- ◆ colaborarea IMM-urilor romilor cu structurile specializate în crearea locurilor de muncă;
- ◆ organizarea și desfășurarea cursurilor de formare continuă a experților romi;
- ◆ asigurarea subvenționării consultanței în domeniul agriculturii prin firmele specializate sau firmele de consultanță individuală;
- ◆ împrăștierea romilor și stimularea activităților agricole pentru comunitățile de romi;
- ◆ acordarea facilităților fiscale pentru întreprinzătorii care angajează romi, membri ai familiilor cu mulți copii și lipsiți de mijloace de existență;
- ◆ diseminarea practicilor pozitive , astfel încât să poată fi replicate la scară națională.

Bibliografie

1. *Indicatori privind comunitățile de romi din România*, publicație realizată în cadrul programului PHARE RO 9803.01, de către ICCV, București, Editura Expert, 2002.
2. C. Zamfir, M. Preda (coordonatori), *Romii din România*, București, Editura Expert, 2002.
3. Marian Preda, *Politica socială românească între sărăcie și globalizare*, București, Editura Polirom, 2002.
4. Ionescu M, Cace. S, *Practici pozitive în comunitățile de romi*, București, Agenția de Dezvoltare Comunitara «Împreună», reeditare 2002.
5. Cace S, Preoteasa A., *Romii pe piața muncii*, document în lucru.
6. *Raportul Guvernului României privind Stadiul de îndeplinire a HG nr. 430/2001*, septembrie 2001.
7. *Raportul ANOFM cu privire la Bursa Locurilor de Muncă pentru Romi*, 2003.
8. Achim, Viorel, *Țigani în istoria României*, Ed. Enciclopedică, București, 1998.
9. Amin, K., Oppenheim, C., *Poverty in Black and White: Deprivation and Ethnic Minorities*, Child Poverty Action Group/ Runnymede Trust, London, 1992.
10. Burtea, Vasile, *Marginallizare socială și cooperare în cazul populației de romi*, Revista de Cercetări Sociale, nr. 3, 1996.
11. Gheorghe, Nicolae, Jean Pierre Liegeois, *Romii – o minoritate a Europei*, Minority Rights Group International, Ed. Multiprint, Oradea, 1996.

12. Jonassen, Kjell Reidar, *Gypsies in Dolj*, Research Report, Red Barnet, Craiova, 1995.

13. Neculau, A. și Ferreol G., *Minoritari, marginali, excluși*, Editura Polirom, Iași, 1996.

14. Preda, Marian, *Grupuri sociale excluse/ignorete de politicile sociale în România*, în Zamfir, C. (coord.) – *Politici Sociale în România '90-'98*, Editura Expert, 1999.

15. *Copiii romi din România*, Salvați copiii, UNICEF, București, 1999.

16. Zamfir, E. și Zamfir C. (coordonatori), *Țigani în ignorare și îngrijorare*, Editura Alternative, București, 1993.

17. *Îmbunătățirea situației romilor – proiecte de succes în România...și multe învățăminte*, Editura SPEED Promotion, București, 2002, Programul PHARE RO 9803.01.

18. *Proiecte pentru romii din România*, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca, 2001, Programul PHARE RO 9803.01.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUMINICĂ, GELU

Accesul romilor pe piața muncii / Gelu Duminică, Marian Preda

- București: Editura ECA, 2003

Bibliogr.

ISBN: 973-86370-2-3

I. Preda, Marian

323.1

PROGRAM FINANȚAT DE
UNIUNEA EUROPEANĂ

ISBN 973-86370-2-3